

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ
ДИРЕКЦИЯ „АНАЛИЗ, ПЛАНИРАНЕ И ПРОГНОЗИРАНЕ“
ОТДЕЛ „АНАЛИЗ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА“

**АНАЛИЗ НА ПАРИЧНИТЕ
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ЗА
ПЕРИОДА 2010 - 2016 г.**

СОФИЯ
2017 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	2
II. Нормативни условия за получаване на паричните обезщетения и помощи при временна неработоспособност, майчинство и трудоустрояване от ДОО	2
III. Основни законодателни промени в периода 2010-2016 г. с отражение върху краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО	5
IV. Основни показатели за краткосрочните обезщетения, изплащани от ДОО	8
4.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване	9
4.2. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука	16
4.3. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	18
4.4. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	19
4.5. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	20
4.6. Парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро	21
4.8. Парични обезщетения за отглеждане на малко дете	25
4.9. Парични обезщетения при осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст	28
V. Основни показатели за помощите, изплащани от ДОО	28
5.1 Парични помощи за профилактика и рехабилитация	28
5.2 Парични помощи при смърт на осигурено лице	29
5.3 Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване	30
VI. Обобщение и заключение	30

I. Въведение

Държавното обществено осигуряване (ДОО) изплаща на осигурените лица краткосрочни обезщетения, които покриват рисковете „временна неработоспособност“, „временна намалена работоспособност“ и „майчинство“, както и помощи при инвалидност, смърт и за профилактика и рехабилитация.

Краткосрочните обезщетения отпускани и изплащани по силата на Кодекса за социално осигуряване са свързани с концепцията за временната неработоспособност. За нея се изплащат обезщетения от социалноосигурителната система в случаите, когато причината е заболяване на осигуреното лице или член от негово семейство, като и при раждане, осиновяване и отглеждане на малко дете. Освен това, здравните органи могат да наложат карантина, да предпишат преустановяване на трудовата дейност или трудоустрояване на друга работа. Отсъствието от работа и престоя вкъщи се покриват от краткосрочни обезщетения в случаите, когато заболяването, необходимите грижи или предписаното лечение на членове от семейството налагат това.

Анализът на паричните обезщетения и помощи, които са втората по значимост група разходи в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване след пенсията, е условие и предпоставка, както за оценяване на състоянието в действащата система, така и за повишаване ефективността от нейното функциониране.

Основната цел на настоящият анализ е да изследва и представи в динамика ключови показатели, свързани с краткосрочните парични обезщетения и помощи, изплащани от фондовете на ДОО за периода 2010-2016 г., чрез:

- Преглед на действащите нормативни условия за получаване на паричните обезщетения и помощи;
- Описание на основните законодателни промени в периода 2010-2016 г., които оказват влияние върху краткосрочните обезщетения и помощи;
- Проследяване на динамиката на основните показатели, характеризиращи краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО.

Източник на информацията в анализа са отчетни данни от бюджета на ДОО и регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ.

Използвани са показатели като: брой лица с обезщетения за временна неработоспособност по тип болничен лист, начислени обезщетения, ползвани дни във временна неработоспособност, честота на случаите, честота на дните и средна продължителност на един случай, както и статистически методи за изследване на лицата във временна неработоспособност – относителен дял, структура по пол и по области. Изчислени са измерители за среднодневно парично обезщетение, изплатено на осигурено лице за периода на временна неработоспособност, както и среден разход за обезщетение на осигурено лице за ползване на временна неработоспособност. Направено е и сравнение на данните, като е изчислено номинално и относително изменение на показателите спрямо началото на периода - 2010 г. и спрямо предходната 2015 година.

II. Нормативни условия за получаване на паричните обезщетения и помощи при временна неработоспособност, майчинство и трудоустрояване от ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя краткосрочни парични обезщетения и помощи на осигурените лица, които заместват за определен период от време загубения доход от упражняване на трудова дейност при настъпване на рисковете временна неработоспособност, временно намалена работоспособност и майчинство. Правата и условията за отпускане и изплащане на паричните обезщетения и помощите от ДОО са уредени нормативно в Кодекса за социално осигуряване и в подзаконовите нормативни актове

по прилагането му. Право на парично обезщетение за временна неработоспособност имат лицата, които упражняват трудова дейност и са осигурени за рисковете общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест с вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ (ОЗМ) и/или за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ТЗПБ).

Осигуряването за общо заболяване и майчинство в едноименния фонд включва осигуряването за рисковете временна неработоспособност, временно намалена работоспособност и майчинство. Осигурителната вноска във фонд „Общо заболяване и майчинство“ за периода 2010-2016 г. е 3,5 на сто и се разпределя в съотношение 60:40 между осигурител и осигурено лице.

Осигуряването за трудова злополука и професионална болест включва инвалидност, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност, поради трудова злополука и професионална болест. Осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са диференцирани по групи икономически дейности в зависимост от степента на риска (от 0,4 до 1,1 на сто,) и се определят съгласно Методика за реда и начина на определяне на размера на осигурителната вноска. Вноските за фонда са изцяло за сметка на осигурителя, а размерите им по групи основни икономически дейности се определят ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване.

Държавното обществено осигуряване изплаща *парични обезщетения* за:

◆ *Временна неработоспособност поради общо заболяване, трудова злополука и професионална болест, нетрудова злополука*, за санаторно-курортно лечение и при належаш медицински преглед или изследване, *карантина*, отстраняване от работа по предписание на здравните органи, *гледане на болен или на член от семейството* под карантина, належашо придружаване на болен член от семейството за медицински преглед, изследване или лечение, както и за гледане на здраво дете, върнато от детско заведение *поради карантина* в заведението или на детето. Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на парично обезщетение за периодите на *временна неработоспособност и трудоустрояване*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-год. възраст лица. Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на парично обезщетение за *трудова злополука или професионална болест* и на обезщетение при *трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

◆ *Бременност и раждане, отглеждане на малко дете и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст*. Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на парично обезщетение за *бременност и раждане*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 календарни дни, от които 45 преди раждането. При осиновяване на дете *обезщетението за бременност и раждане* е в размер на разликата от възрастта на детето в деня на предаването му за осиновяване до изтичането на срока на полагащото се обезщетение за раждане.

Бащата има право на *парично обезщетение при раждане на дете за срок до 15 календарни дни* през време на отпуск по чл. 163, ал. 7 от Кодекса на труда. Към датата, от която започва ползването на отпуска, бащата трябва да е осигурен и да има 12 месеца осигурителен стаж, или да придобие този стаж по време на отпуска, с оглед отпускане на обезщетението за остатъка до изтичането му. Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща /осиновител има право на *парично обезщетение при раждане на дете* след навършване на 6-месечна възраст на детето за остатъка до 410 календарни дни през времето на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда.

Осигурените лица за общо заболяване и майчинство имат право на *парично обезщетение за отглеждане на малко дете*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението е месечно и се изплаща след изтичане на срока на обезщетението за бременност и раждане на майката /осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето.

Майката (осиновителката), която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение при бременност и раждане, получава 50 на сто от него ако *не ползва на допълнителният платен отпуск за отглеждане на малко дете*, или прекъсне неговото ползване или започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Право на *обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст* при условията на пълно осиновяване, имат лицата които имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск и ползват отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението е за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишна възраст на детето.

◆ Паричните обезщетения *при трудоустрояване* са три вида: 1) трудоустрояване поради временно намалена работоспособност вследствие на общо заболяване, трудова злополука или професионална болест; 2) трудоустрояване поради бременност или кърмене и 3) трудоустрояване поради напреднал етап на лечение ин-витро. Право на парично обезщетение имат лицата, които към началото на трудоустрояването са осигурени за общо заболяване и майчинство и имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж с осигуряване за този риск. Минималното изискване за осигурителен стаж не се отнася при трудоустрояване поради трудова злополука или професионална болест. Обезщетението се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 календарни месеца. Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждението.

От държавното обществено осигуряване на осигурените лица, които отговарят на определените условия за получаването им, се изплащат следните видове *парични помощи*:

◆ *за профилактика и рехабилитация* – осигурените за общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица за които са внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията и лицата получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на териториална експертна лекарска комисия, респективно на Националната експертна лекарска комисия, не е изтекъл. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни;

◆ *еднократна помощ при смърт на осигуреното лице* могат да получат неговите съпруг /съпруга, деца и родители при условие, че починалото лице е било в кръга на осигурените по Кодекса за социално осигуряване лица към датата на смъртта си. Общият размер на помощта се разпределя поравно между правоимащите лица и се определя ежегодно в Закона за бюджета на ДОО;

◆ *за инвалидност поради общо заболяване* – лицата, на които е направен отказ за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване поради недостигащ осигурителен стаж, ако са осигурени за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица имат право на парична помощ. Помощта се изплаща в размер на 60-дневното обезщетение за временна неработоспособност, изчислено като обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване.

◆ *за осигуряване на помощно-технически средства, свързани с увреждането* на осигурените за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, общо заболяване и майчинство, трудова злополука и професионална болест лица се предоставя помощ от фондовете „Общо заболяване и майчинство“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

III. Основни законодателни промени в периода 2010 - 2016 г. с отражение върху краткосрочните обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

За периода 2010 - 2016 г. са извършени редица промени в нормативната уредба с цел усъвършенстване на организацията и управлението на краткосрочните рискове на социалното осигуряване. По-съществените изменения и допълнения в законодателството по отделни видове обезщетения и помощи са следните:

Временна неработоспособност

- ❖ *Поемане на обезщетенията за временна неработоспособност през първите дни от работодателя.*

- ✓ От 01.07.2010 г. се създаде § 22о в ПЗР на КСО, съгласно който за първите три работни дни на временната неработоспособност осигурителят изплаща на осигуреното лице 70 на сто от среднодневното брутно възнаграждение за месеца, в който е настъпила временната неработоспособност, но не по-малко от 70 на сто от среднодневното уговорено възнаграждение. Срокът на мярката беше удължаван на два пъти и от 01.01.2013 г. с промяната в чл. 40, ал. 5 от КСО беше възприета като постоянно действаща.

- ❖ *Право на обезщетение за временна неработоспособност*

- ✓ От 01.01.2011 г. (нова ал. 4 на чл. 40 от КСО) в случаите когато са обжалвани актовете на медицинската експертиза или когато са представени доказателства, които могат да доведат до издаване на разпореждане за отказ или прекратяване изплащането на обезщетението, длъжностните лица издават разпореждане за спиране на изплащането му. От 01.01.2015 г. се добавя още едно основание за спиране на производството по отпускането или изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука или професионална болест, трудоустрояване, бременност и раждане и отглеждане на дете – когато не са предоставени данни за издадените болнични листове и решенията по обжалването им в Електронния регистър на болничните листове и решенията по обжалването им.

- ✓ От началото на 2013 г. паричните обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата за периода, за който им е отпусната пенсия за инвалидност за същото заболяване (нова ал. 7, на чл. 40 от КСО). Изключение се прави за случаите, когато болничният лист е издаден при обективни данни за обостряне на състоянието, както и при свързани с хроничното заболяване интервенции.

- ❖ *Възнаграждение, от което се определя обезщетението*

- ✓ Увеличи се периода, от който се изчислява размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване от 6 на 12 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността, считано от 01.01.2011 г. От началото на следващата година се извърши още едно повишение от 12 на 18 календарни месеца.

- ✓ От началото на 2014 г. в ал. 3 на чл. 41 от КСО се допълни, че когато за дните включени в периода от който се определя възнаграждението за изчисляване на обезщетение за временна неработоспособност, лицето е получавало парично обезщетение от ДОО при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст се взема предвид и доходът, от който е определено паричното обезщетение.

- ❖ *Срок за изплащане на обезщетението*

- ✓ От 01.07.2010 г. в случаите, когато временната неработоспособност е настъпила до един месец от прекратяване на трудовия договор или осигуряването, паричното обезщетение по чл. 42, ал. 2 от КСО се изплаща за срок не повече от 30 календарни дни. (Преди изменението указвания срок беше до 2 месеца от прекратяването на трудовия договор или осигуряването, а обезщетението се дължеше за срока на неработоспособността, но за не повече от 75 календарни дни.) От 01.01.2011 г. разпоредбата е заложена като постоянно действаща норма в чл. 42, ал. 2 от КСО.

✓ От 01.07.2010 г. в случаите, когато временната неработоспособност е настъпила преди прекратяване на срочни трудови и служебни правоотношения, договори за военна служба и договори за управление и контрол на търговски дружества, паричното обезщетение (по чл. 42, ал. 3 от КСО) се изплаща за срок не повече от 30 календарни дни. Изключение от това правило е изплащането на паричното обезщетение за трудова злополука и професионална болест, което се дължи до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. Предходната разпоредба допускате изплащането за не повече от 75 календарни дни след прекратяване на правоотношенията или договорите. Ако временната неработоспособност е настъпила поради трудова злополука или професионална болест, паричното обезщетение се изплаща до възстановяване на работоспособността или до установяване на инвалидност. От 01.01.2011 г. разпоредбата е заложена като постоянно действаща норма в чл. 42, ал. 3 от КСО.

✓ От началото на 2013 г. изплатените парични обезщетения за временна неработоспособност се възстановяват от лицата, не само за периода, през който е отпусната пенсия, но и за периода, през който им е изплатено обезщетение за оставане без работа.

❖ *Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им*

✓ От 1 януари 2014 г. е въведено нормативно задължение за НОИ да създаде и поддържа Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им.

✓ През 2014 г. е приета нова Наредба за реда за представяне в НОИ на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им. С наредбата се определя редът за представяне от органите на медицинската експертиза в НОИ на данните, съдържащи се в издадените болнични листове и в решенията по обжалването им.

- От 01.12.2014 г. наредбата е в сила по отношение регистрацията на лечебните заведения в ТП на НОИ за получаване на уникални номера на болничните листове и на лекарите/лекарите по дентална медицина и лечебните заведения като потребители на уеб услугите, предоставяни от НОИ.

- От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път.

С цялостното електронизиране на процеса по подаването на документите за изплащане на парични обезщетения се създава Интегрирана система за електронен обмен на документи и данни за изплащане на паричните обезщетения от ДОО. В резултат на електронния обмен на данни и документи към и от НОИ за изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност на практика става възможно намаляването на технологичното време за приемане и обработване на данните, което позволява скъсяването на сроковете за изплащането на дължимите парични обезщетения на осигурените лица.

✓ От 1 януари 2016 г. е в сила нова Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, с която се уреждат реда и начина за представяне на документите за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане, отглеждане на малко дете, осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст и помощите от ДОО.

✓ От началото на 2016 г. е в сила разпоредбата на чл.54м от КСО, която регламентира преизчисляването на парични обезщетения за временна неработоспособност, трудоустрояване, бременност и раждане и при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст. Паричните обезщетения и помощи, изплатени на осигурените лица, вече се преизчисляват служебно до 30 юни на годината, следваща годината, за която се отнасят. Паричните обезщетения и помощи, изплатени на самоосигуряващите се лица за предходната календарна година, се преизчисляват служебно до 30 юни на текущата година въз основа на окончателния осигурителен доход.

Временно намалена работоспособност

❖ *Парично обезщетение при трудоустрояване*

✓ Базисният период, от който се изчисляват обезщетенията при трудоустрояване поради временно намалена работоспособност се увеличава от 01.01.2011 г. от 6 на 12 месеца, а от началото на следващата 2012 г. от 12 на 18 месеца (чл. 47, ал. 2). По този начин се изравни периодът, който се взема предвид при определяне на обезщетенията при трудоустрояване, с този при другите обезщетения за временна неработоспособност.

❖ *Обезщетение при трудоустрояване поради бременност или кърмене или при напреднал етап на лечение ин-витро*

✓ От 1 януари 2016 г. се промени периодът (от 18 на 24 календарни месеца, предхождащи трудоустрояването), от който се определя размерът на паричното обезщетение при трудоустрояване поради бременност, кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро.

Майчинство

❖ *Обезщетение при бременност и раждане*

✓ Периодът, от който се изчислява паричното обезщетение при бременност и раждане се е променял както следва:

- от 01.01.2011 г. - от 12 на 18 месеца.
- от 01.01.2012 г. - от 18 на 24 месеца.
- от 01.01.2014 г. - от 24 на 18 месеца.
- от 01.01.2015 г. - от 18 на 24 месеца.

✓ От 1 януари 2013 г. се регламентира изплащането на парични обезщетения на бащите самоосигуряващи се лица при раждане на дете в продължение на 15 календарни дни, и правото на парично обезщетение за времето след навършване на 6 месечна възраст на детето за остатък до 410 календарни дни (нова ал. 8, на чл. 50 от КСО).

❖ *Обезщетение при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*

✓ С изменението в чл. 48, ал. 2 се променя периодът, от който се изчислява размерът на обезщетението при трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро както следва:

- от 01.01.2011 г. - от 6 на 12 месеца.
- от 01.01.2012 г. - от 12 на 18 месеца.

❖ *Обезщетение за отглеждане на малко дете*

✓ Размерът на паричното обезщетение за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст се определя в Закона за бюджета на ДОО, като за периода 2010-2016 г. е както следва:

- от 01.01.2009 до 30.06.2013 г. в размер - 240 лв.
- от 01.07.2013 до 31.12.2013 г. в размер - 310 лв.
- от 01.01.2014 до 31.12.2016 г. в размер - 340 лв.

✓ От началото на 2011 г. в чл. 53, ал. 4 от КСО се прецизира терминологията, като думите „детско заведение“ се заменят с „детски заведения, включително детски ясли“. С това уточнение разпоредбата ясно регламентира, че паричното обезщетение за отглеждане на малко дете не се изплаща при настаняване на детето във всякакви детски заведения, включително и детски ясли.

❖ *Обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст*

✓ От 1 януари 2014 г. се регламентира изплащането на парично обезщетение при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване на осигуреното лице за общо заболяване и майчинство, което има 12 месеца осигурителен стаж като осигурено за този риск и ползва отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда (нов чл. 53а от КСО). Обезщетението е в размера, определен както при обезщетението за бременност и раждане за срок от 365 дни, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. Самоосигуряващите се лица, които са осигурени за общо заболяване и отговарят на изискванията за наличие на осигурителен стаж също имат право на обезщетение, независимо че нямат право на отпуск по КТ (чл. 53а, ал. 3 от КСО).

❖ *Обезщетение при неизползване на допълнителния платен отпуск за отглеждане на малко дете*

✓ От 01.07.2010 г. (чл. 54, ал. 3 от КСО) се направи уточнение за случаи, при които не се изплаща парично обезщетение за отглеждане на дете – ако детето се отглежда от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството, а не както беше до тогава, детето да се отглежда от лице по програмата „В подкрепа на майчинството“.

Парични помощи за профилактика и рехабилитация

- От началото на 2010 г. лицата получават право на парични помощи за профилактика и рехабилитация еднократно в една календарна година за 10 дни престой. Паричната помощ за всяко правоимащо лице включва средствата за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно

- От 1 януари 2014 г. в периода от изискващите се 6 календарни месеца с осигуряване за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест преди месеца на провеждане на профилактиката и рехабилитацията, се включва и времето за отпуск при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст. Това се отнася както за осигурените от работодател, така и за самоосигуряващите се лица.

Еднократна помощ при смърт на осигурено лице

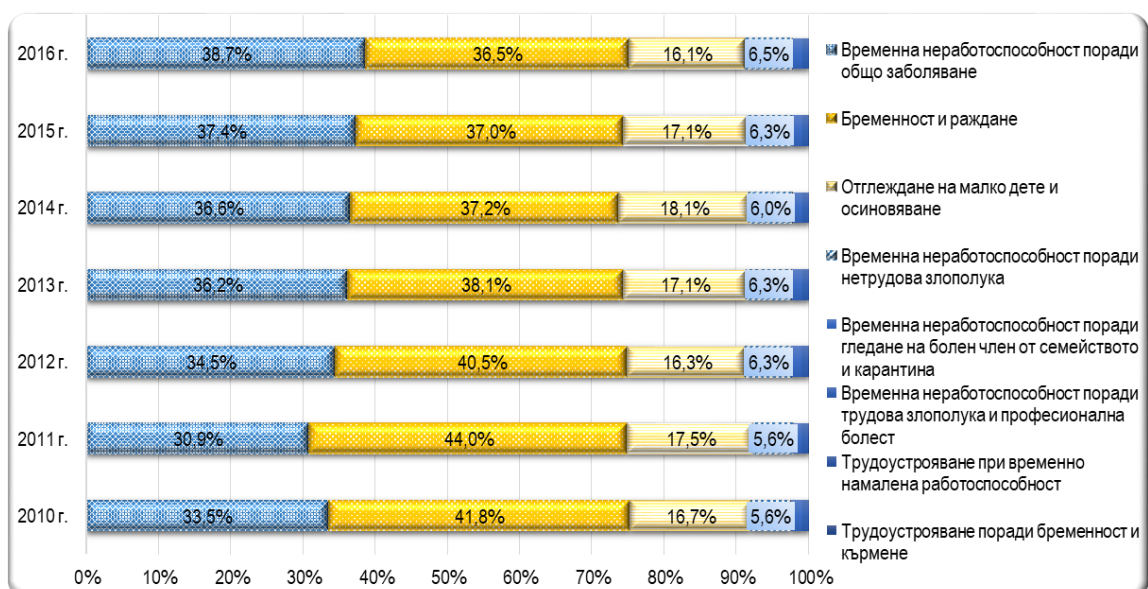
- До 31.12.2011 г. еднократната помощ при смърт на осигурено лице е в общ размер на две минимални работни заплати.

- От 1 януари 2012 г. размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице се определя ежегодно със закона за бюджета на ДОО. Разпределя се поравно между съпруга /съпругата, децата и родителите на осигуреното лице.

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато осигуреното лице няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване – помощта се изчислява както парично обезщетение за временна неработоспособност по реда на КСО и Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО. Периодът от който се определя следва промените отнасящи се до паричните обезщетения за временна неработоспособност (6 календарни месеца до 31.12.2010 г., 12 календарни месеца от 2011 г. и 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност от началото на 2012 г.).

IV. Основни показатели за краткосрочните обезщетения, изплащани от ДОО

Краткосрочните обезщетения са втората (след пенсиите) по значимост група разходи в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване. За периода 2010-2016 г. техният дял е в рамките на 13,2 на сто през 2010 г. и 13,6 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 година. Най-голям дял в разходите за обезщетения имат рисковете общо заболяване, бременност и раждане и отглеждане на дете до 2 годишна възраст. Следващата Фигура №1 представя динамиката в структурата на изплатените суми за социални обезщетения по видове за изследвания период.

Фигура № 1: Структура на разходите за парични обезщетения по видове, изплащани от ДОО, за периода 2010-2016 г.

4.1. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване

Осигуреният риск общо заболяване заема съществен дял в разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО. За периода 2010 - 2016 г. относителният дял се увеличава с 5,5 п. п., като от 33,5 на сто през 2010 г. достига 38,7 на сто през 2016 г. от общите разходи за обезщетения временна неработоспособност.

Анализът на основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, се основава на данни от регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ. Информацията включва данни за случаите на ползвана временна неработоспособност при наличие на: общо заболяване, нетрудова злополука, изследване поради общо заболяване, карантина, трудоустрояване поради общо заболяване, санаторно-курортно лечение поради общо заболяване, придружаване на дете до 3-годишна възраст в болнично заведение, придружаване и гледане на дете до 18-години, придружаване и гледане на болен над 18-годишна възраст.

Разпределението на броя на осигурените лица в страната, ползвали парични обезщетения по тип болничен лист за периода 2010 - 2016 година е представено в Таблица №1.

Таблица № 1: Разпределение на броя на лицата по тип болничен – общо за страната

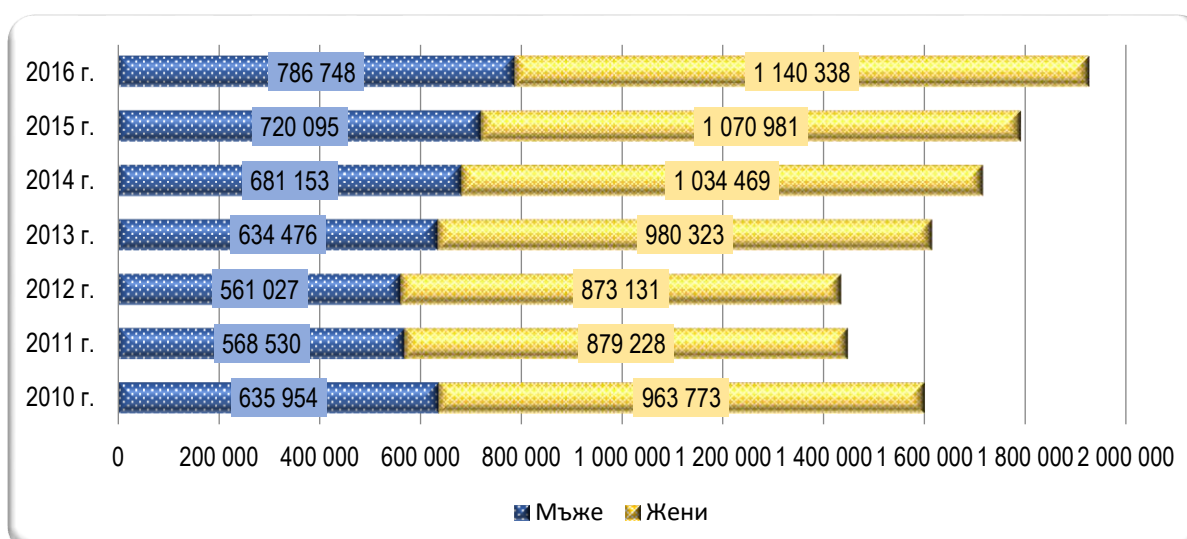
Тип болничен	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.
Заболяване - общо	1 450 481	1 316 583	1 307 572	1 465 529	1 569 134	1 643 028	1 763 095
Гледане на болен член от семейството	144 581	126 339	121 910	142 069	142 261	145 727	161 358
Карантина	3 925	4 160	4 167	6 652	3 657	1 768	2 068
Трудоустрояване	404	341	167	198	173	231	120
Санаторно курортно лечение	336	335	342	351	397	322	445
ОБЩО	1 599 727	1 447 758	1 434 158	1 614 799	1 715 622	1 791 076	1 927 086

Фигура № 2: Структура на броя на осигурените лица по тип болничен лист

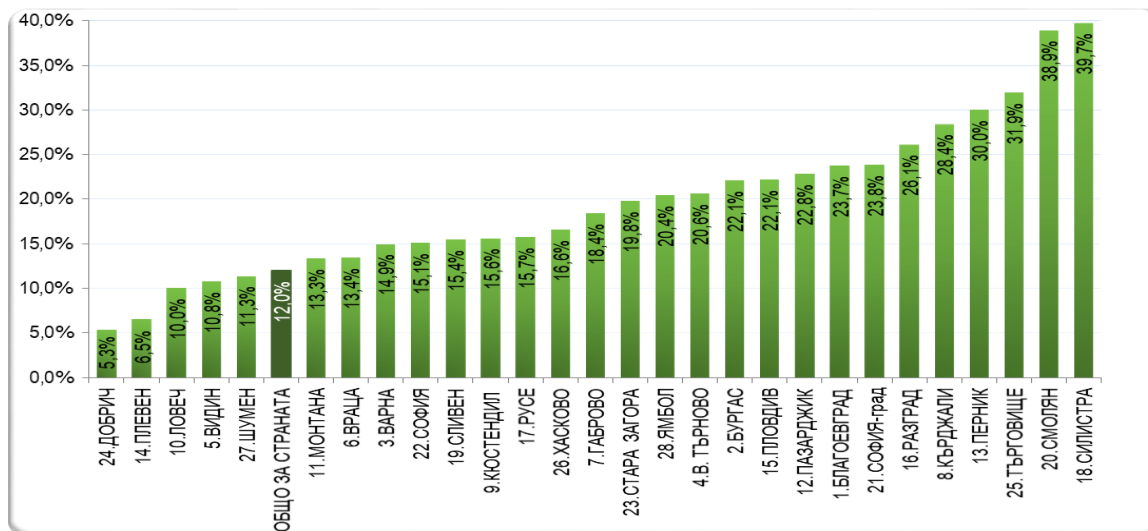
Представената структура на броя на осигурените лица по тип болничен лист (Фигура №2) ясно показва преобладаващия дял на бенефициентите на парични обезщетения за общо заболяване. За изследвания период дялът им нараства с известни колебания от 90,7% през 2010 г. на 91,5% през 2016 г. Второ място заемат лицата, възползвали се от правото си на болничен за гледане на болен член от семейството. Техният относителен дял отбелязва тенденция на намаление в общата структура от 9,0% за 2010 г. на 8,4% за 2016 г. Най-нисък дял (в рамките на 0,3% за 2010 г. и 0,1% за 2016 г.) заемат лицата, ползвали болничен в случаите на карантина, трудоустрояване за общо заболяване и санаторно курортно лечение.

Общият брой на лицата, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване за периода 2010-2016 г. се увеличава от 1 599 727 през 2010 г. на 1 927 086 през 2016 г., или с 20,5 на сто общо за страната. За изследвания период броят на жените, ползвали болничен лист за временна неработоспособност за общо заболяване нараства с 18,3 на сто от 963 773 жени за 2010 г. на 1 140 338 за 2016 г. (Фигура № 3). Броят на мъжете, ползвали болничен лист за временна неработоспособност поради общо заболяване за 2010 г. е 635 954, а за 2016 г. - 786 748, или нарастването за периода е с 23,7 на сто.

Фигура № 3: Осигурени лица - общо и по пол, получили обезщетение за временна неработоспособност за общо заболяване за периода 2010-2016 г.

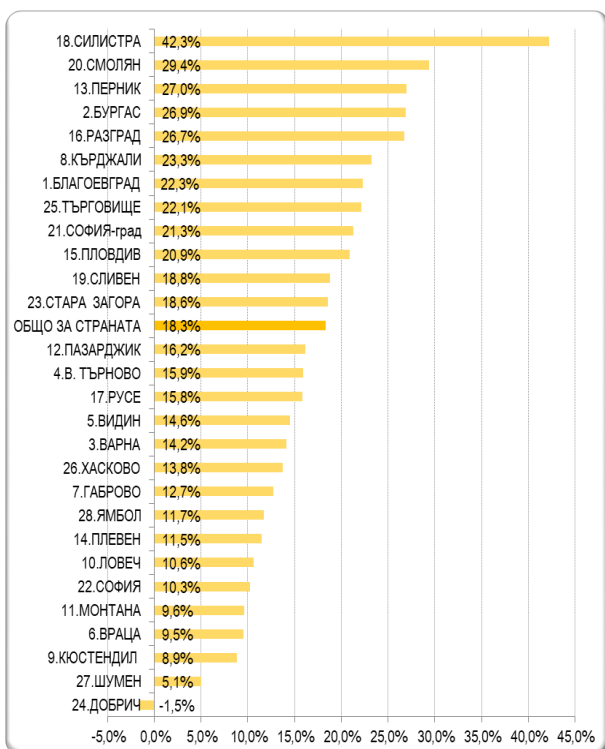
Разпределението по териториален признак на лицата получили обезщетение за временна неработоспособност е представено на Фигура № 4. Прегледът на информацията показва нарастване във всички области на страната. Районите с най-високо увеличение на броя на лицата във временна неработоспособност за периода 2010-2016 г. са териториалните поделения на НОИ в гр. Силистра (39,7%), гр. Смолян (38,9%), гр. Търговище (31,9%) и гр. Перник (30,0%).

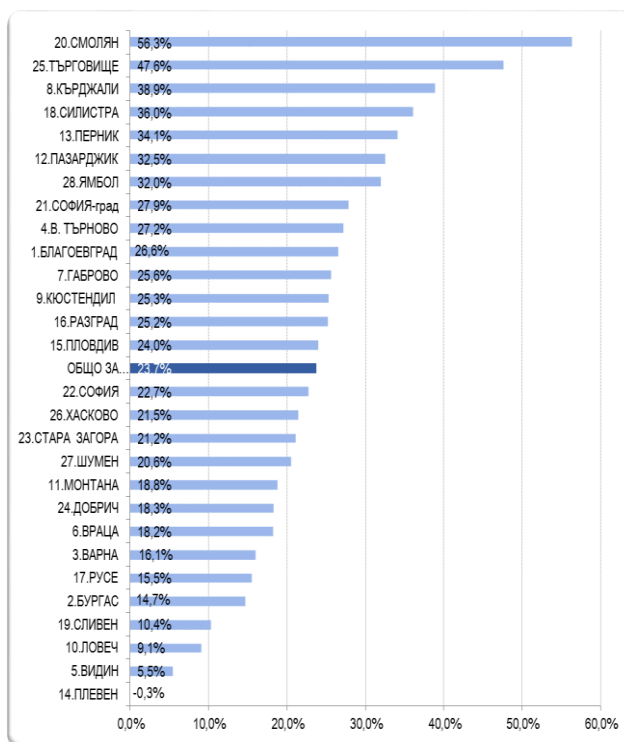
Фигура № 4: Изменение на броя на лицата във временна неработоспособност за периода 2010-2016 г. по области

За периода 2010-2016 г. най-голямо нарастване на броя на жените във временна неработоспособност поради общо заболяване (Фигура № 5) е отчетено в ТП на НОИ гр. Силистра (42,3%), гр. Смолян (29,4%) и гр. Перник (27,0%), докато единствено ТП на НОИ гр. Добрич регистрира намаление с 1,5%.

За преобладаващата част от районите в страната се наблюдава увеличение в броя на мъжете във временна неработоспособност (Фигура № 6), като водещи са ТП на НОИ гр. Смолян (56,3%), гр. Търговище (47,6%), гр. Кърджали (38,9%) и гр. Силистра (36,0%). За периода 2010-2016 г. броят на мъжете, получили обезщетение, намалява единствено в гр. Плевен с 0,3%.

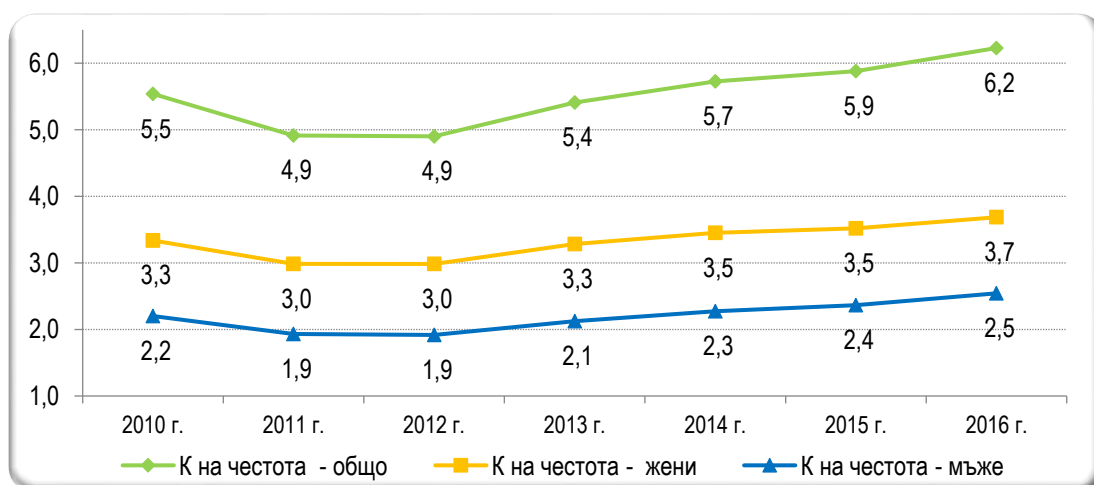
Фигура №5: Изменение на броя на жените във временна неработоспособност за периода 2010-2016 г. по области.

Фигура №6: Изменение на броя на мъжете във временна неработоспособност за периода 2010-2016 г. по области.

Запазва се тенденцията делът на жените във временна неработоспособност за общо заболяване да е по-голям от този на мъжете, като съотношението мъже/жени за 2016 г. е 40,8/59,2 при 39,8/60,2 за 2010 г. Структурата на ползващите този вид обезщетение е следствие от факта, че традиционно жените ползват болнични при гледане на болни деца и членове на семейството. Например, през 2016 г. 12,8 на сто от общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване са го ползвали за гледане на болен член от семейството, а при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност - 1,9 на сто.

Изследването на данните за *Коефициента на честота* (Кч) общо за страната отбелязва увеличение на стойностите от 5,5 през 2010 г. на 6,2 през 2016 г. Показателят изразява броя на лицата с временна неработоспособност поради общо заболяване на 100 осигурени лица. Нарастването на коефициента на честота е пропорционално и при двата пола, като при жените увеличението за изследвания период е от 3,3 на 3,7, а при мъжете от 2,2 на 2,5 (Фигура №7).

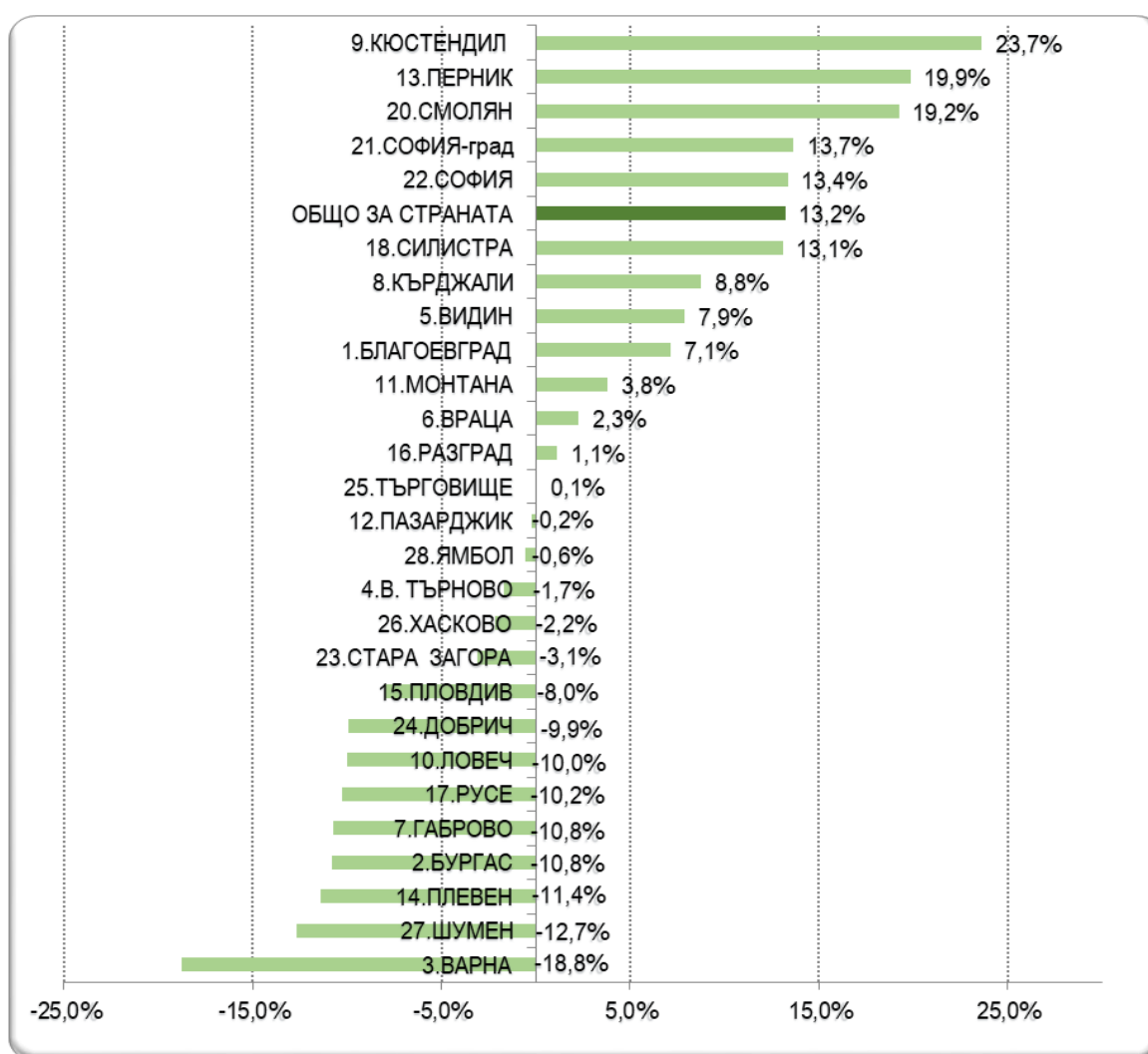

Фигура 7: Коефициент на честота за периода 2010-2016 г. – общо и по пол

В контекста на конкретните данни *коэффициента на честота* показва следното:

- На 100 осигурени жени във фонд „Общо заболяване и майчинство“ в страната приблизително три са ползвали болничен лист за временна неработоспособност по повод общо заболяване.
- На 100 осигурени мъже във фонд „Общо заболяване и майчинство“ в страната приблизително двама са ползвали болничен лист за временна неработоспособност по повод общо заболяване.

Разглеждайки данните за изменението на показателя коэффициент на честота за периода 2010-2016 г. в териториален аспект картината е доста пъстра (Фигура № 8). В тринадесет ТП на НОИ се отчита увеличение, като в гр. Кюстендил (23,7%), гр. Перник (19,9%), гр. Смолян (19,2%), София-град (13,7%) и София-област (13,4%) е над средното за страната (13,2%). В останалите териториални поделения е регистрирано намаление на показателя за изследвания период, като най-съществено е в гр. Варна (18,8%), гр. Шумен (12,7%), гр. Плевен (11,4%), гр. Бургас (10,8%) и гр. Габрово (10,8%).

Фигура 8¹: Изменение на Коэффициента на честота – 2016 г. към 2010 г.

¹ Във фигура 8 не е включен гр. Сливен, тъй като стойността на показателя Кч за периода 2010-2016 г. не е действителен, поради отчитане на средни данъкоплатци в тази област.

Основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010-2016 г., показват следното:

Общият брой на начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010-2016 г. се увеличава с 22,5 на сто, като от 2 046 738 през 2010 г. нараства на 2 507 185 през 2016 г. (Таблица № 2). При мъжете увеличението на броя на обезщетенията за периода е с 25,2 на сто (от 814 266 през 2010 г. на 1 019 277 през 2016 г.), а при жените - с 20,7 на сто (от 1 232 472 през 2010 г. на 1 487 908 през 2016 г.).

Показателят *среден брой на дните за едно обезщетение*, изразяващ съотношението между изплатените дни и броя на обезщетенията, е с най-нисък относителен дял на нарастване (2,1%) за периода и е в рамките на 6,5 дни за 2010 г. и 6,6 дни за 2016 г. Традиционно при жените увеличението (2,7%) е с изпреварващи темпове от това при мъжете (1,2%). Като цяло данните показват, че средната продължителност на ползваните болнични листа не се е изменила съществено през последните седем години.

Среднодневното начислено парично обезщетение за страната се увеличава с 23,4 на сто от 21,76 лв. за 2010 г. на 26,86 лв. за 2016 г., което е следствие от повишението на размера на минималната работна заплата и осигурителния доход за референтния период, от който се изчислява обезщетението. При жените нарастването е с 23,0 на сто (от 20,55 лв. през 2010 г. на 25,27 лв. през 2016 г.), а при мъжете повишението е с 23,8 на сто (от 23,47 лв. през 2010 г. на 29,05 лв. през 2016 г.).

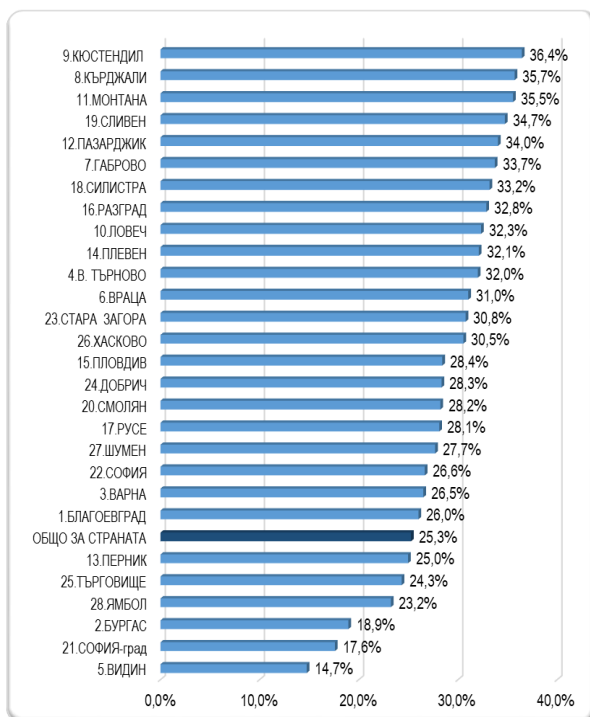
Таблица № 2: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010-2016 г.

Година	Брой обезщетения	Среден брой дни за обезщетение	Среднодневно обезщетение	Среден разход за обезщетение	Разходи за обезщетения /млн. лв./
2010	2 046 738	6,49	21,76 лв.	141,12 лв.	288,84
2011	1 871 778	6,38	21,54 лв.	137,47 лв.	257,31
2012	1 837 663	6,58	21,97 лв.	144,64 лв.	265,80
2013	2 082 215	6,56	22,99 лв.	150,72 лв.	313,82
2014	2 200 763	6,57	24,30 лв.	159,76 лв.	351,59
2015	2 308 498	6,65	25,47 лв.	169,30 лв.	390,82
2016	2 507 185	6,62	26,86 лв.	177,86 лв.	445,92

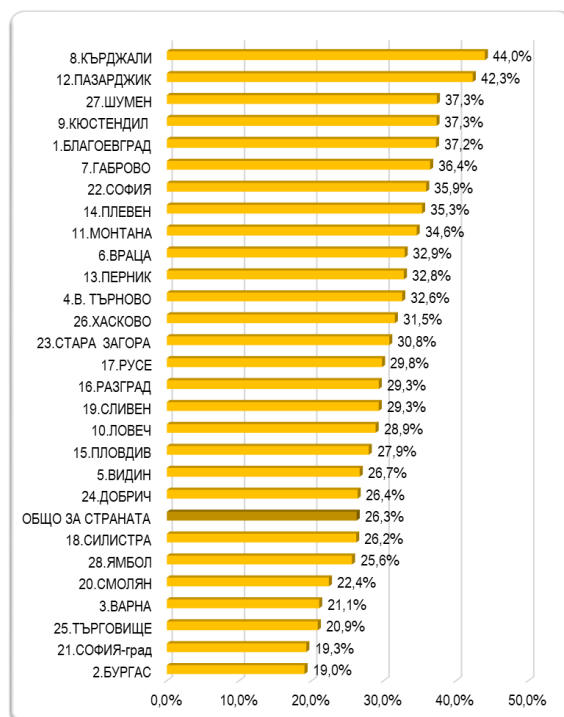
Средният разход за обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване за страната за периода 2010-2016 г. нараства с 26,0 на сто (от 141,12 лв. за 2010 г. на 177,86 лв. за 2016 г.). За жените средният разход за обезщетение се увеличава с 26,3 на сто (от 129,45 лв. за 2010 г. на 163,44 лв. за 2016 г.), а за мъжете нарастването е 25,3 на сто (от 158,79 лв. за 2010 г. на 198,90 лв. за 2016 г.).

В териториален аспект изменението на средната сума за обезщетение за анализирания период отбелязва нарастване във всички райони на страната. При мъжете (Фигура № 9) най-голямо увеличение е регистрирано в ТП на НОИ гр. Кюстендил (36,4%), гр. Кърджали (35,7%) и гр. Монтана (35,5%). При жените (Фигура №10) увеличението е най-съществено в гр. Кърджали (44,0%), гр. Пазарджик (42,3%), гр. Шумен (37,3%), гр. Кюстендил (37,3%) и гр. Благоевград (37,2%).

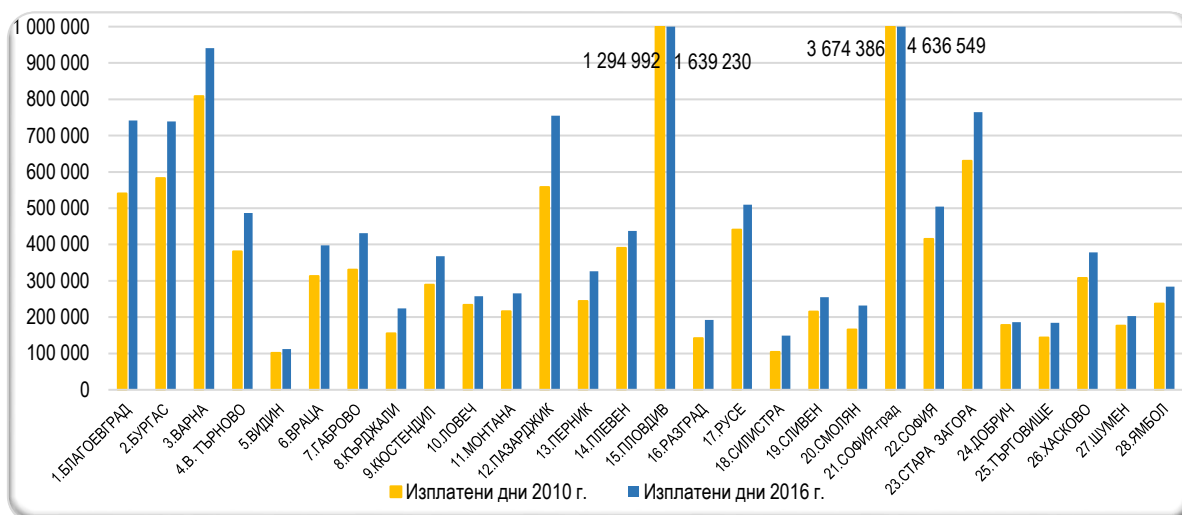
Фигура № 9: Изменение на изплатената средна сума на мъжете по области - 2016 г. към 2010 г.

Фигура №10: Изменение на изплатената средна сума на жените по области - 2016 г. към 2010 г.

Общият брой на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване за периода 2010-2016 г., ползвани от осигурените лица в страната нараства от 13 273 599 на 16 602 043, или увеличението е с 25,1 на сто. Осигурените жени са ползвали през 2016 г. общо 9 623 644 дни във временна неработоспособност поради общо заболяване (при 7 765 517 дни през 2010 г.), като увеличението за периода е с 23,9 на сто. При мъжете относителният ръст на дните във временна неработоспособност за 2016 г. спрямо 2010 г. е 26,7 на сто (от 5 508 082 за 2010 г. на 6 978 399 дни за 2016 г.).

Разпределението на дните във временна неработоспособност по области за 2010 г. и 2016 г., представено на Фигура №11, отбелязва нарастване във всички райони на страната. Пикът на броя на дните във временна неработоспособност поради общо заболяване е в София-град поради факта, че тук са съсредоточени най-голям брой осигурени лица за общо заболяване и майчинство (около 45% от общо осигурените лица за страната).

Фигура №11: Разпределение на дните във временна неработоспособност по области за 2010 г. и 2016 г.

Общият размер на разходите за начислените обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване за изследвания период нараства с 54,4 на сто (от 288,4 млн. лв. за 2010 г. на 445,9 млн. лв. за 2016 г.).

Според отчета на бюджета на ДОО за 2016 г., разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване са 454,1 млн. лв., при 306,4 млн. лв. за 2010 г., като увеличението за седем годишния период е с 48,2 на сто. Причините за разликата между начислена и касова основа се дължат на известно изоставане (т.нар. лаг) при изплащане на обезщетенията за болничните, издадени през съответната година.

Общото заключение, което може да се направи от представената информация по отношение на паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване е, че последните седем години могат условно да се разделят на два подпериода:

- ✚ 2010-2011 г., когато съгласно измененията на нормативната уредба, въведената като антикризисна мярка от 1 юли 2010 г. и действаща като постоянна норма от началото на 2013 г. (първите три дни от болничния са за сметка на осигурителя и от 4-тия ден на неработоспособността се изплаща обезщетение от ДОО), наблюдаваме спад на броя на краткосрочните обезщетения за общо заболяване и респективно на разходите за тях.
- ✚ 2012-2016 г. отново се формира тенденция на нарастване на всички основни показатели при краткосрочните обезщетения.

През целият изследван период направените разходи за краткосрочни обезщетения за общо заболяване нарастват с по-високи темпове от броя на изплатените обезщетения. Това показва силното влияние, което оказва нарастването на осигурителния доход и минималната работна заплата. Минималното увеличение на броя на дните за едно обезщетение показва, че средната продължителност на ползваните болнични листа остава на относително постоянно ниво.

4.2. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука

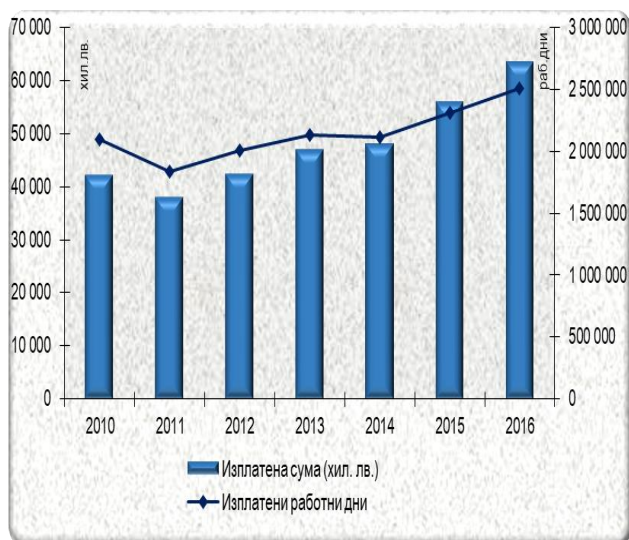
Анализът на данните за основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука са с източник отчета на бюджета на ДОО.

Таблица № 3: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010-2016 г.

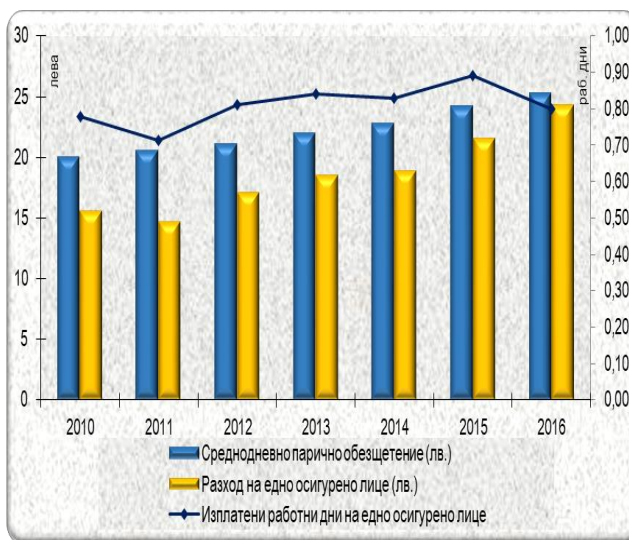
Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	42 075,0	2 099 532	20,04	0,78	15,60
2011	37 898,3	1 840 311	20,59	0,71	14,67
2012	42 287,0	2 004 123	21,10	0,81	17,09
2013	46 955,2	2 135 297	21,99	0,84	18,47
2014	48 109,1	2 115 647	22,74	0,83	18,87
2015	55 979,1	2 315 099	24,18	0,89	21,57
2016	63 447,8	2 510 959	25,27	0,80	24,30

Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010-2016 г. се увеличава с 13 904 хил. лв., или с 50,8 на сто (от 42 075,0 хил. лв. през 2010 г. на 63 447,8 хил. лв. през 2016 г.).

Броят на изплатените работни дни за тези обезщетения отбелязва нарастване за изследвания период с 19,6 на сто, като през 2010 г. са изплатени 2 099 532 работни дни, а през 2016 г. - 2 510 959 дни. През последната година от анализирания период са изплатени 195 860 работни дни повече в сравнение с предходната година. Проследявайки динамиката на изплатените работни дни за времето от 2010 г. до 2016 г. (Фигура № 12) се установява, че броят им следва тенденцията на изплатената сума.

Фигура №12: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010-2016 г.

Фигура №13: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010-2016 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради нетрудова злополука за периода 2010-2016 г. нараства с 26,1 на сто (от 20,04 лв. за 2010 г. на 25,27 лв. за 2016 г.).

През разглежданите седем години стойностите на показателя *изплатени работни дни на едно осигурено лице* остават по-малко от един изплатен работен ден на лице (Фигура №13).

Разходът на едно осигурено лице за периода 2010-2016 г. се увеличава с 55,7 на сто (от 15,60 лв. през 2010 г. на 24,30 лв. през 2016 г.).

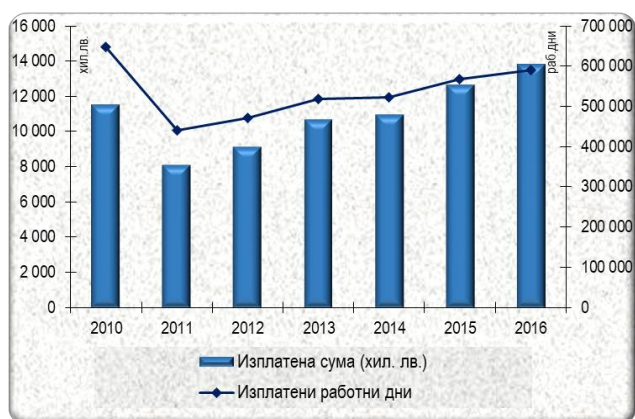
4.3. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина

Таблица № 4: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2016 г.

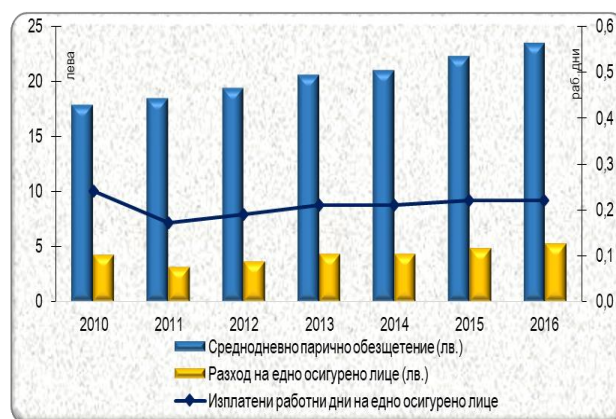
Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	11 543,6	647 445	17,83	0,24	4,28
2011	8 125,6	441 020	18,42	0,17	3,14
2012	9 162,5	472 010	19,41	0,19	3,69
2013	10 702,7	519 450	20,60	0,21	4,33
2014	10 992,8	523 384	21,00	0,21	4,31
2015	12 674,1	568 046	22,31	0,22	4,88
2016	13 824,2	589 537	23,45	0,22	5,29

Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2016 г. се увеличава с 19,8 на сто (от 11 543,6 хил. лв. през 2010 г. на 13 824,2 хил. лв. през 2016 г.). За първите две години от изследвания период наблюдаваме намаление на разходите, като спадът на изплатената сума за обезщетения през 2011 г. спрямо 2010 г. е в размер на 3 417,9 хил. лв., или с 29,6 на сто. През периода 2012-2016 г. се отчита повишаване на разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина, като само за 2016 г. увеличението е с 9,1 на сто спрямо 2015 г. (Фигура №14).

Изплатените работни дни за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина намаляват с 8,9 на сто за целия изследван период (от 647 445 през 2010 г. на 589 537 през 2016 г.) и остават под нивото на базовата 2010 г. Запазва се тенденцията на по-съществено намаление през първите две години и последващо плавно нарастване, като отчетеното повишение за 2016 г. е с 3,8 на сто спрямо предходната година.

Фигура №14: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2016 г.

Фигура №15: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2016 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина за периода 2010 - 2016 г. се увеличава с 31,5 на сто (от 17,83 лв. през 2010 г. на 23,45 лв. през 2016 г.).

Изплатените работни дни на едно осигурено лице отбелязват намаление с 8,4 на сто за периода (от 0,24 през 2010 г. на 0,22 дни на лице през 2016 г.).

Разходите на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина, за периода се повишават от 4,28 лв. за 2010 г. на 5,29 лв. за 2016 г., или отчетеното нарастване е с 23,6 на сто. (Фигура № 15)

4.4. Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест

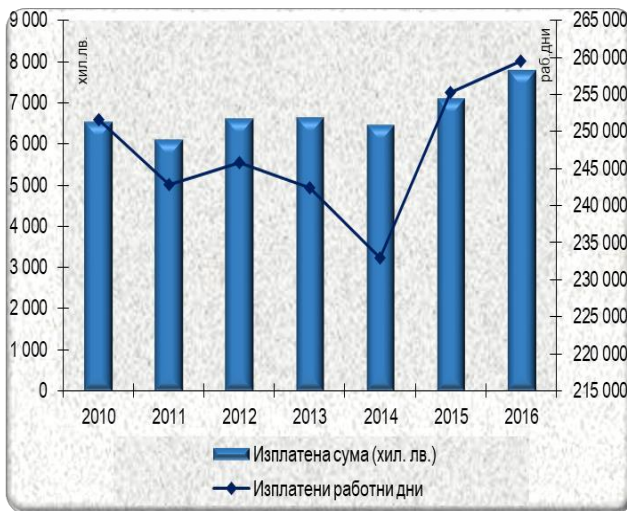
Таблица № 5: Основни показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 – 2016 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени работни дни на едно осигурено лице	Разход на едно осигурено лице (лв.)
2010	6 519,8	251 620	25,91	0,10	2,51
2011	6 083,1	242 859	25,05	0,10	2,45
2012	6 596,1	245 825	26,83	0,10	2,68
2013	6 626,1	242 418	27,33	0,10	2,73
2014	6 441,6	232 963	27,65	0,10	2,64
2015	7 083,6	255 325	27,74	0,10	2,89
2016	7 781,2	259 600	29,97	0,10	3,16

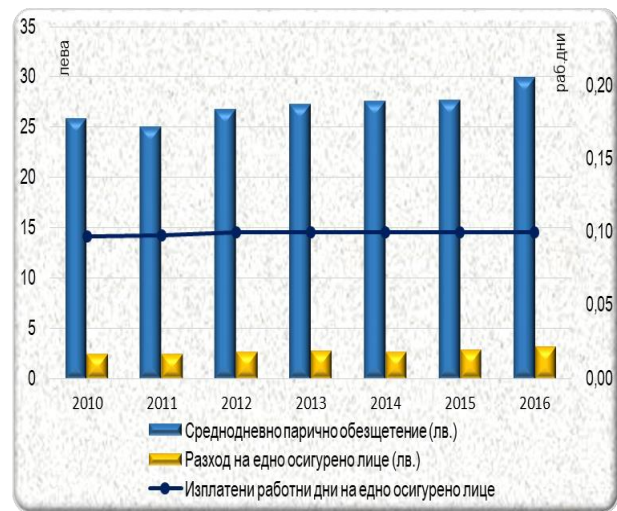
Изплатената сума за обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 - 2016 г. се увеличава с 19,4 на сто (от 6 519,8 хил. лв. през 2010 г. на 7 781,2 хил. лв. през 2016 г.). Регистрираният спад през първите две години от периода е достигнат още през 2012 г., след което се оформя трайна тенденция на постепенно нарастване, като за 2016 г. възлиза на 9,9 на сто спрямо 2015 г. (Фигура №16).

Изплатените работни дни за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода се увеличават с 3,2 на сто (от 251 620 през 2010 г. на 259 600 през 2016 г.). Формиралата се тенденция на спад на изплатените работни дни, дължаща се на намаляващия брой на пострадалите лица с право на този вид обезщетение, е нарушена през 2015 г. когато се превишава броя на изплатените работни дни от тези през 2010 г. Отчетеното през годината увеличение с 1,7 на сто (или с 4 275 дни повече спрямо 2015 г.), както и нарасналия среднодневен размер на обезщетението с 8,0 на сто, сумарно води до повишение на разходите през 2016 г.

Фигура №16: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010-2016 г.

Фигура №17: Динамика на среднодневното парично обезщетение, изплатените работни дни и разход на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010 - 2016 г.

Среднодневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест за периода 2010-2016 г. се увеличава с 15,7 на сто - от 25,91 лв. през 2010 г. на 29,97 лв. през 2016 г.

Изплатените работни дни на едно осигурено лице остават на едно постоянно ниво през целия изследван период - 0,10 дни на лице.

Разходът на едно осигурено лице при обезщетенията за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест нараства с 25,9 на сто за периода 2010-2016 г. (от 2,51 лв. през 2010 г. на 3,16 лв. през 2016 г.).

4.5. Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност

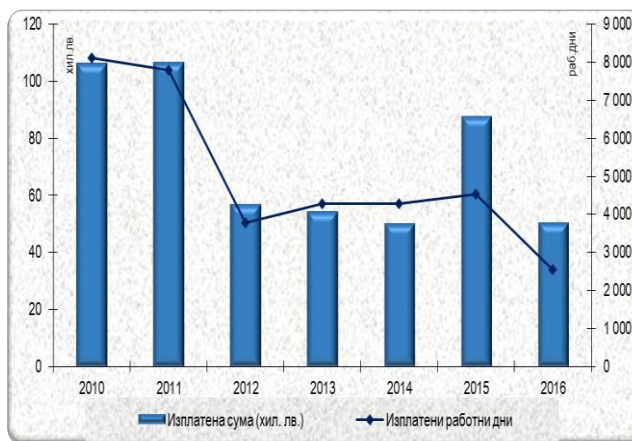
Изплатената сума за обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за анализирания период намалява с 52,3 на сто (от 106,3 хил. лв. през 2010 г. на 50,7 хил. лв. през 2016 г.). Отбелязваният спад през 2016 г. само за една година спрямо предходната 2015 г. е с 42,1 на сто. По-ниските разходи са следствие основно на същественото намаление на броя на изплатените работни дни през 2016 г.

Изплатените работни дни за тези обезщетения за седемгодишният период намаляват с 68,6 на сто, от 8 117 дни през 2010 г. на 2 546 през 2016 г. – това е и най-ниската стойност на показателя за изследвания период. Изплатените работни дни през 2016 г. намаляват с 43,7 на сто спрямо предходната 2015 г.

Среднодневното парично обезщетение за трудоустрояване при временно намалена работоспособност се увеличава от 13,09 лв. през 2010 г. на 19,90 лв. през 2016 г. или с 52,0 на сто.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)
2010	106,3	8 117	13,09
2011	106,5	7 795	13,66
2012	57,1	3 777	15,11
2013	54,5	4 292	12,71
2014	50,2	4 281	11,74
2015	87,6	4 523	19,37
2016	50,7	2 546	19,90

Таблица № 6: Основни показатели за паричните обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 - 2016 г.

Фигура №18: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за трудоустрояване при временно намалена работоспособност за периода 2010 - 2016 г.

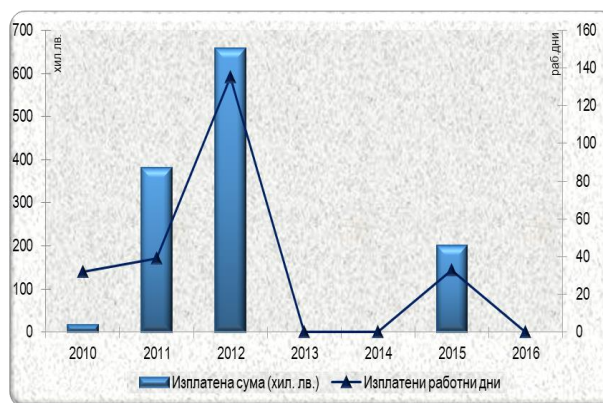
4.6. Парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро

Изплатената сума за обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро (доплащане на разликата, ако на новата работа се намали трудовото възнаграждение) за периода 2010 - 2016г. е с колебливи стойности. През първите три години този разход се увеличава, като от 16 лв. през 2010 г разходите нарастват на 657 лв. през 2012 г., което е и най-високата стойност от анализирания период. През следващите две години (2013 г. и 2014 г.), както и през 2016 г. няма нито едно изплатено обезщетение, а през 2015 г. изплатената сума е в размер на 200 лв.

Практиката показва, че този вид обезщетение става все по-непопулярно и с промяната на стереотипите на живот се прекратява използването му. От една страна, увеличеният срок на получаване на обезщетението за бременност и раждане от 315 на 410 дни и по-високият размер на обезщетението, изплащан за по-дълъг период, а от друга - режимът на издаване на болнични листове на бременни жени, които не могат да изпълняват обичайната си работа, не стимулира трудоустрояването при бременност и кърмене и ползването на този вид обезщетение.

Година	Изплатена сума (лв.)	Изплатени работни дни	Среднодневна разлика
2010	16	32	0,50
2011	381	39	9,77
2012	657	135	4,87
2013	0	0	0,00
2014	0	0	0,00
2015	200	33	6,36
2016	0	0	0,00

Таблица №7: Основни показатели за паричните обезщетения за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро за периода 2010 - 2016 г.

Фигура №19: Динамика на изплатената сума и изплатените работни дни при обезщетенията за трудоустрояване поради бременност или кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро за периода 2010 - 2016 г.

4.7. Парични обезщетения за бременност и раждане

Осигуреният риск бременност и раждане заема значителна част от разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО. За периода 2010 - 2016 г. техният относителен дял намалява по обективни причини, обусловени от намаляващата раждаемост, като от 41,8 на сто за 2010 г. достига 36,5 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 г.

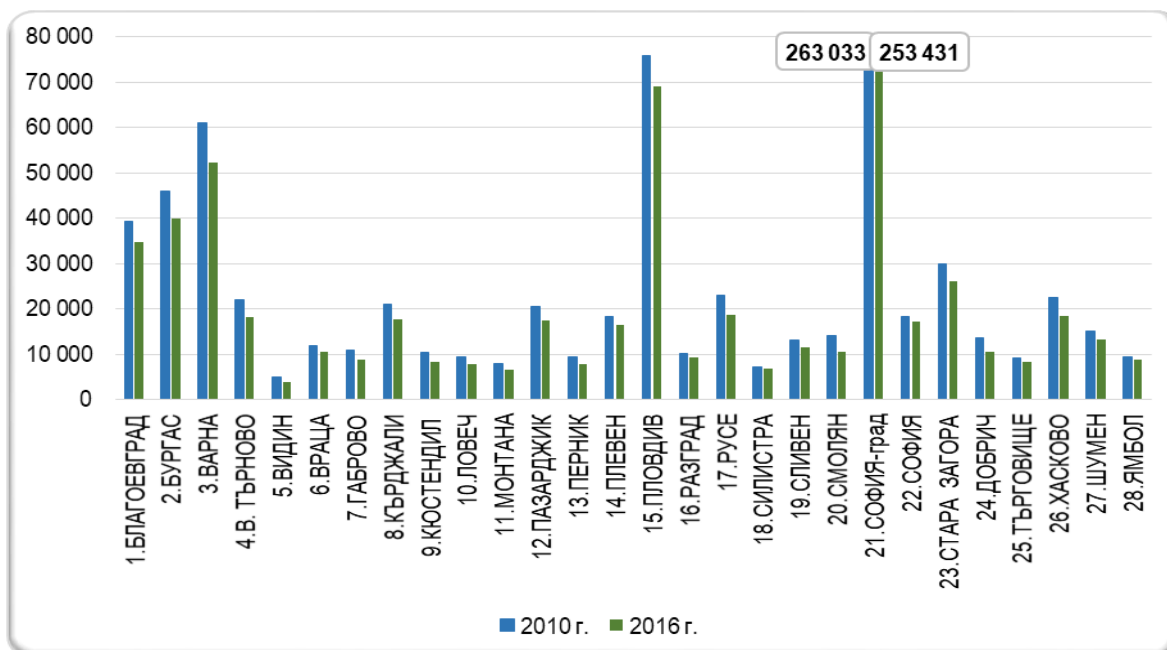
Информацията, обект на анализ в настоящия раздел, е с източник регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ, като основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за бременност и раждане за периода 2010-2016 г. са представени в Таблица № 8.

Таблица № 8: Основни показатели за паричните обезщетения за бременност и раждане за периода 2010 - 2016 г.

Година	Брой обезщетения	Разходи за обезщетения (млн.лв.)	Изплатени дни	Среднодневно обезщетение	Среден разход за обезщетение	Живородени деца (по данни на НСИ)
2010	816 928	318,21	14 145 378	22,50 лв.	389,52 лв.	75 513
2011	751 650	293,57	12 903 170	22,75 лв.	390,57 лв.	70 846
2012	666 057	258,51	11 465 301	22,55 лв.	388,12 лв.	69 121
2013	670 528	264,25	11 663 709	22,66 лв.	394,09 лв.	66 578
2014	697 436	293,24	12 250 289	23,94 лв.	420,46 лв.	67 585
2015	719 444	324,79	13 106 623	24,78 лв.	451,44 лв.	65 950
2016	732 077	348,54	13 899 581	25,08 лв.	476,10 лв.	64 984

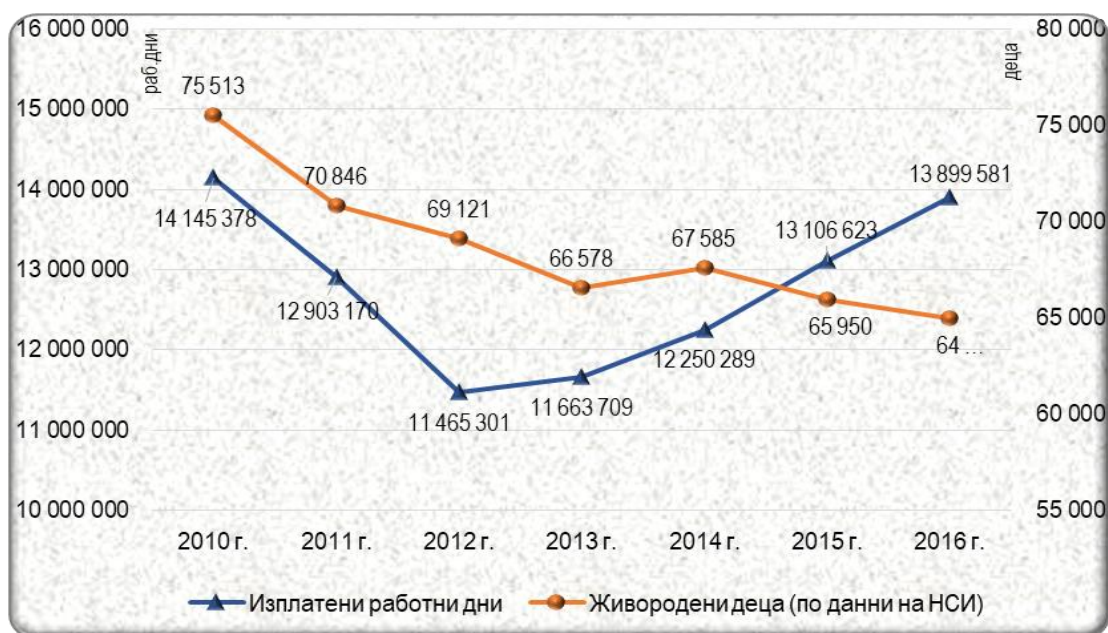
Общият брой на начислените обезщетения за бременност и раждане за страната през изследвания период намалява с 10,4 на сто, като от 816 928 през 2010 г. се понижава на 732 077 броя през 2016 г. Преобладаващият дял на бенефициентите естествено са жени и тенденцията при тях е идентична с общата. Отчетеното намаление на броя на обезщетенията за периода е с 12,0 на сто, или от 796 032 през 2010 г. на 700 406 през 2016 г. При мъжете е регистрирано нарастване на броя на обезщетенията за периода с 51,6 на сто – от 20 896 през 2010 г. на 31 671 през 2016 г. В следствие на законодателните промените и предоставеното на мъжете право на парично обезщетение при раждане на дете се наблюдава известна промяна в съотношението между жените/мъжете, като за 2010 г. то е 97,4 / 2,6, а за 2016 г. – 95,7 / 4,3.

Разпределението по териториален признак на броя на обезщетенията за бременност и раждане за 2010 г. и 2016 г., представено на Фигура № 20, показва понижение във всички области на страната. Районите с най-голямо намаление са гр. Смолян (25,7%), гр. Видин (23,3%), гр. Добрич (22,7%), гр. Кюстендил (21,3%) и гр. Габрово (20,3%).

Фигура № 20: Разпределение на броя на обезщетенията за бременност и раждане по области за 2010 г. и 2016 г.

Броят на *изплатените работни дни* за бременност и раждане за страната намалява с 1,7 на сто, като от 14 145 378 дни през 2010 г. възлиза на 13 899 581 дни през 2016 г. Проследявайки динамиката на броя на изплатените дни се установява, че този показател от една страна пряко зависи от нормативно определената продължителност на изплащане на обезщетението, а от друга – от нивото на раждаемост в страната. През 2016 г. броят на родените деца е 64 984, при 65 950 през 2015 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава същия за 2015 г. с 6,0 на сто. Причина за това е отчетеният ръст при броя на начислените обезщетения, което заедно с по-високия среднодневен размер води до нарастване на разходите за този вид обезщетение спрямо предходната година.

Фигура № 21: Динамика на изплатените работни дни за парични обезщетения за бременност и раждане и броя на живородените деца за периода 2010 - 2016 г.

Среднодневното начислено парично обезщетение за страната се увеличава с 11,5 на сто от 22,50 лв. за 2010 г. на 25,08 лв. за 2016 г., което е следствие от повишението на размера на минималната работна заплата и осигурителния доход за референтния период, от които се изчислява обезщетението. При жените нарастването за периода 2010 - 2016 г. е с 10,7 на сто (от 22,39 лв. на 24,78 лв.), а при мъжете повишението е с 28,7 на сто (от 30,75 лв. на 39,59 лв.).

През последните години се извършиха промени в нормативната уредба по отношение на базата, от която се изчисляват обезщетенията за бременност и раждане. През 2010 г. те се изчисляват от средномесечния осигурителен доход, върху който са внесени осигурителни вноски за период от 12 месеца, предхождащи месеца на настъпване на риска. От 2011 г. периодът се промени на 18 месеца, от 2012 г. – на 24 месеца, от 2014 г. – отново е 18 календарни месеца, а от 2015 г. – отново 24 месеца.

Представената на Фигура № 22 динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за бременност и раждане за разглеждания период показва, че промяната в периода, от който се изчислява паричното обезщетение, не оказва съществено влияние върху размера на среднодневното паричното обезщетение.

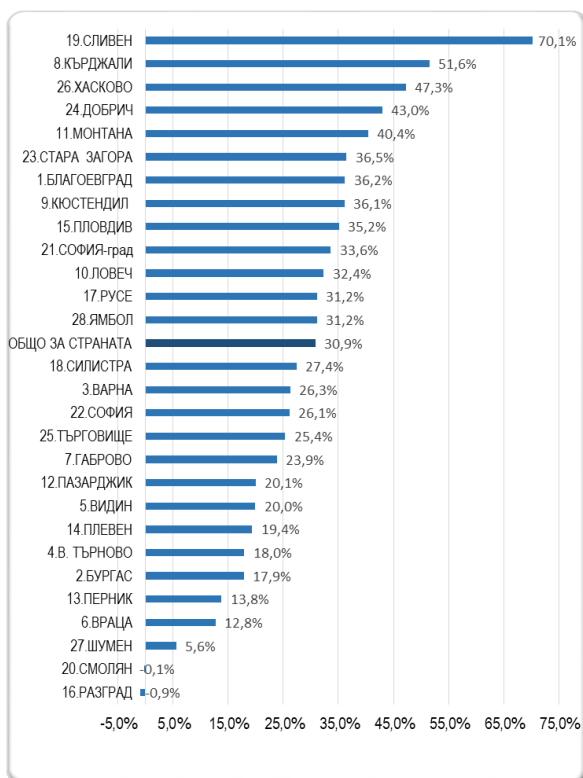
Фигура 22: Динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за бременност и раждане за периода 2010 - 2016 г.

Средният разход за обезщетение за бременност и раждане общо за страната нараства с 22,2 на сто за анализирания период (от 389,52 лв. за 2010 г. на 476,10 лв. за 2016 г.). При жените увеличението е с 22,7 на сто (от 392,77 лв. за 2010 г. на 481,90 лв. за 2016 г.), а при мъжете с 30,9 на сто (от 265,75 лв. за 2010 г. на 347,85 лв. за 2016 г.).

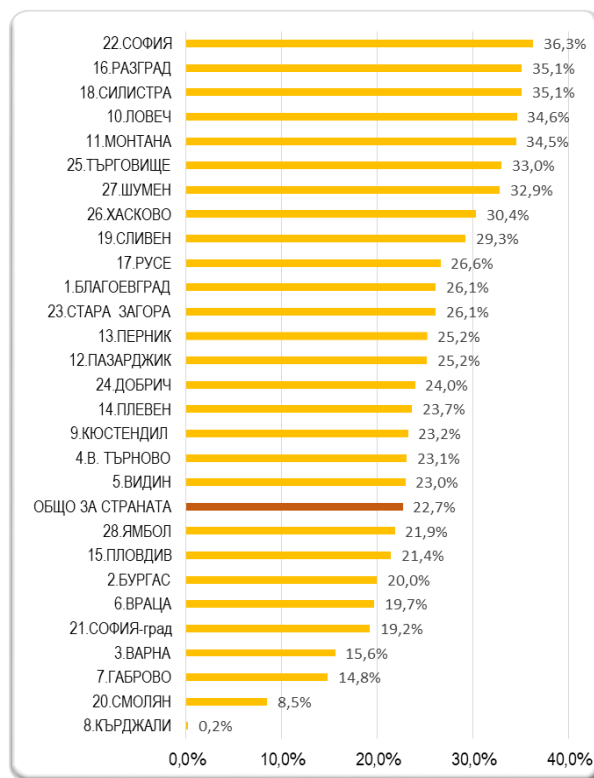
В териториален аспект изменението на средната сума за обезщетение за изследвания период отбелязва нарастване във всички райони.

При мъжете (Фигура № 23) най-съществено увеличение е регистрирано в ТП на НОИ гр. Сливен (70,1%), гр. Кърджали (51,6) и гр. Хасково (47,3%). Намаление на средната сума на обезщетение се отчита в гр. Разград (0,9%) и гр. Смолян (0,1%).

При жените (Фигура № 24) с по-значително увеличение е стойността в ТП на НОИ гр. София-област (36,3%), гр. Разград (35,1%), гр. Силистра (35,1%), гр. Ловеч (34,6%) и гр. Монтана (34,5%).

Фигура №23: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за мъжете по области – 2016 г. към 2010 г.

Фигура №24: Изменение на изплатената средна сума на обезщетение за жените по области – 2016 г. към 2010 г.

Разходите за начислените обезщетения за бременност и раждане през 2016 г. нарастват с 9,5 на сто спрямо 2010 г. (от 318,2 млн. лв. за 2010 г. на 348,5 млн. лв. за 2016 г.). За периода 2010 - 2012 г. се наблюдава тенденция на намаление на общия разход, който достига 258,5 млн. лв. през 2012 г. Основните причини са в отчетените по-ниски нива на раждаемост в страната, намалението на броя на изплатените работни дни и слабо повишение на среднодневното парично обезщетение. Следващият период 2013 - 2016 г. се характеризира с повишение на разходите, като само спрямо 2015 г. увеличението е със 7,3 на сто спрямо предходната година. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2016 г. в сравнение с предходната година, броят на изплатените работни дни превишава този за 2015 г. с 6,0 на сто поради нарастването на броя на начислените обезщетения, както и по-високия среднодневен размер на обезщетението.

Според отчета на бюджета на ДОО за 2016 г., разходите за обезщетения за бременност и раждане са 355,1 млн. лв., при 315,4 млн. лв. за 2010 г., като увеличението за периода от седем години е с 12,6 на сто.

4.8. Парични обезщетения за отглеждане на малко дете

Паричните обезщетения за отглеждане на малко дете и осиновяване заемат трето място в структурата на разходите за краткосрочните обезщетения, обект на този анализ. За изследвания период техният относителен дял се изменя от 16,7 на сто през 2010 г. на 16,1 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 година.

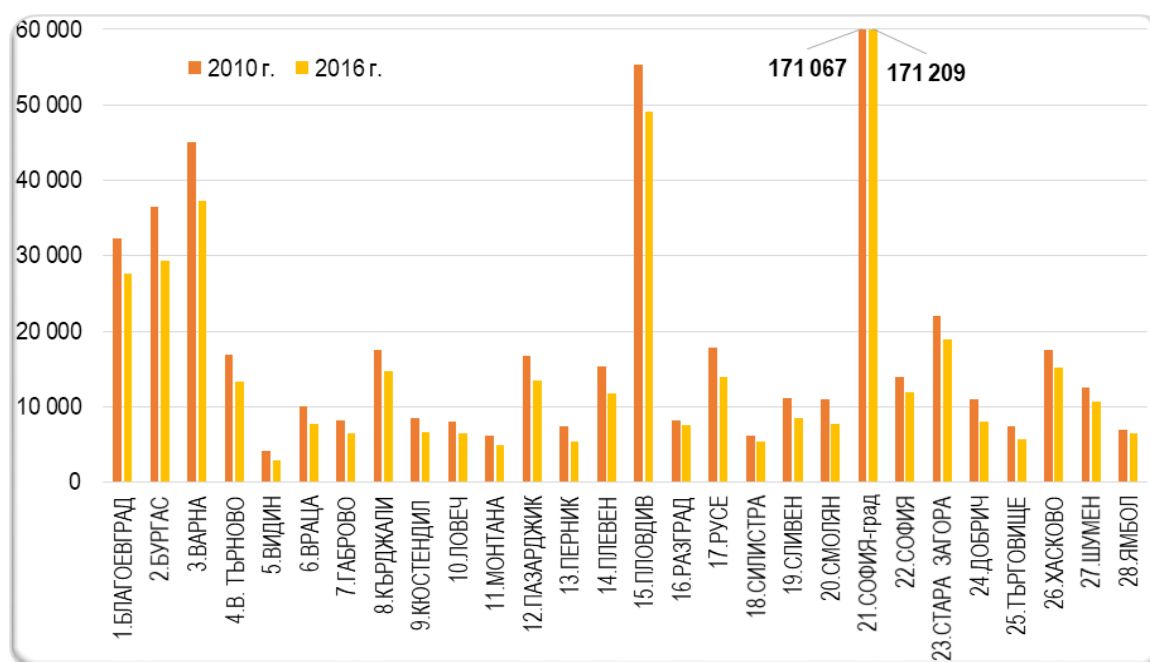
Данните, в настоящия раздел на анализа, са с източник регистъра на паричните обезщетения при временна неработоспособност на НОИ и основните показатели, характеризиращи паричните обезщетения за отглеждане на малко дете са представени в Таблица № 9.

Таблица № 9: Основни показатели за паричните обезщетения за отглеждане на малко дете за периода 2010 - 2016 г.

Година	Брой обезщетения	Разходи за обезщетения (млн. лв.)	Изплатени дни	Среднодневно обезщетение	Живородени деца (по данни на НСИ)
2010	604 858	125,24	11 664 019	10,74 лв.	75 513
2011	582 915	119,50	11 207 871	10,66 лв.	70 846
2012	525 934	108,03	10 189 047	10,60 лв.	69 121
2013	498 244	117,11	9 615 287	12,18 лв.	66 578
2014	491 717	144,48	9 447 313	15,29 лв.	67 585
2015	517 349	152,68	9 984 141	15,29 лв.	65 950
2016	528 418	155,72	10 189 814	15,28 лв.	64 984

Общият брой на начислените обезщетения за отглеждане на малко дете за страната през изследвания период намалява с 12,6 на сто. От 604 858 през 2010 г. на 528 418 броя през 2016 г., като спрямо предходната 2015 г. (когато раждаемостта е по-висока) се отчита нарастване с 2,1 на сто. Преобладаващият дял на бенефициентите са жени и тенденцията при тях е идентична с общата. При мъжете се отчита нарастване на броя на обезщетенията за периода с 25,5 на сто – от 5 727 през 2010 г. на 7 189 през 2016 г. В тази връзка се наблюдава и промяна в съотношението между жените/мъжете, като за 2010 г. то е 99,1/0,9, а за 2016 г. е 98,6/1,4.

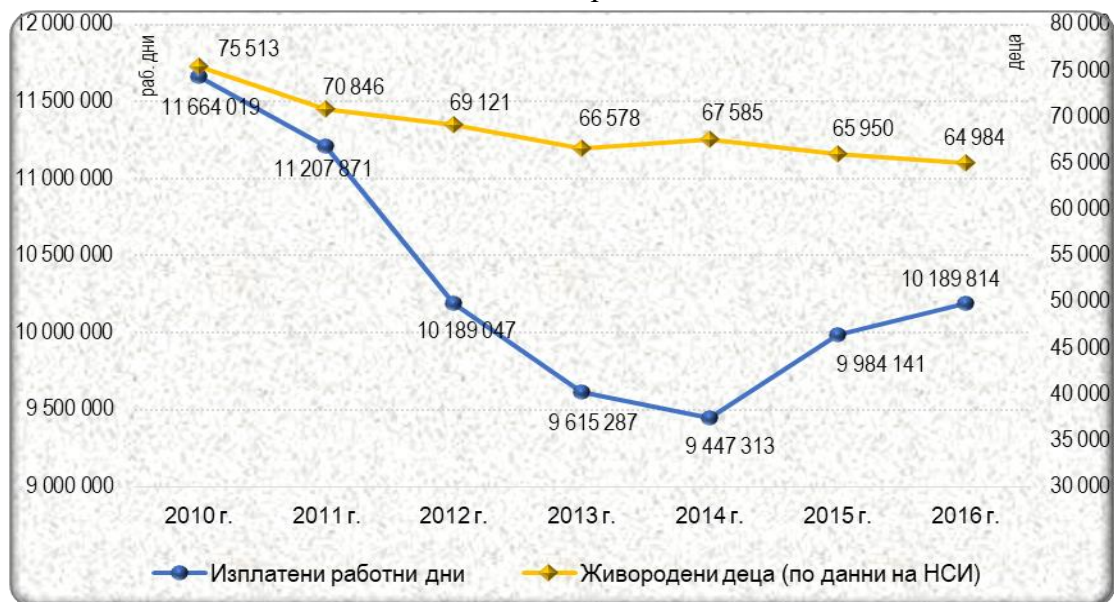
Разпределението по териториален признак на броя на обезщетенията за отглеждане на малко дете за 2010 г. и 2016 г., представено на Фигура № 25, показва понижение във всички области на страната. Районите с най-голямо намаление са гр. Смолян (29,3%), гр. Видин (28,1%), гр. Перник (26,4%), гр. Добрич (25,8%) и гр. Сливен (24,5%).

Фигура №25: Разпределение на броя на обезщетенията за отглеждане на малко дете по области за 2010 г. и 2016 г.

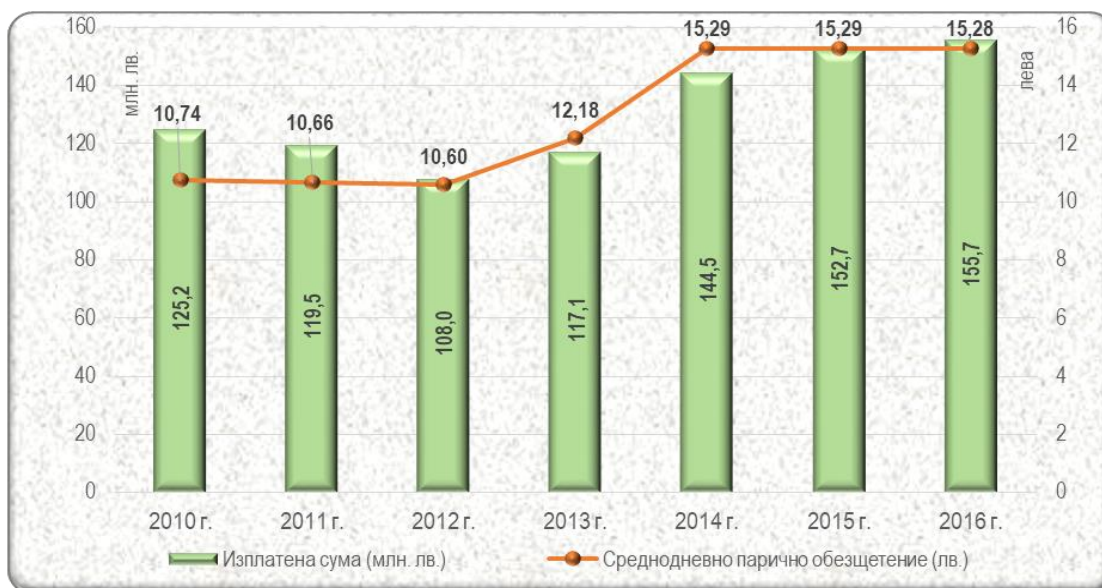

Броят на *изплатените работни дни за отглеждане на малко дете* за страната намалява с 12,6 на сто от 11 664 019 дни през 2010 г. на 10 189 814 дни през 2016 г. Този показател се влияе пряко от нормативно регламентирания период, през който се изплаща парично обезщетение и нивата на раждаемост в страната. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2016 г. спрямо предходната, броят на изплатените работни дни отбелязва увеличение с 2,1 на сто, което се дължи на по-големия брой родени деца през 2015 г., за които обезщетението за отглеждане на дете се ползва през 2016 г.

Фигура № 26: Динамика на изплатените работни дни за парични обезщетения за отглеждане на малко дете и броя на живородените деца за периода 2010 - 2016 г.

Среднодневното начислено парично обезщетение за отглеждане на дете за страната се увеличава от 10,74 лв. за 2010 г. на 15,28 лв. за 2016 г., или с 42,3 на сто. Тенденциите при разпределението по пол са идентични с общата, като при жените нарастването е от 10,73 лв. на 15,27 лв., а при мъжете от 11,26 лв. на 15,88 лв. Размерът на показателя е пряко зависим от административно регламентираната в Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година величина на паричното обезщетение при отглеждане на малко дете.

Фигура № 27: Динамика на изплатената сума и среднодневното парично обезщетение за отглеждане на малко дете за периода 2010 - 2016 г.

Разходите за начислените обезщетения за отглеждане на дете през 2016 г. нарастват с 24,3 на сто спрямо 2010 г. (от 125,2 млн. лв. за 2010 г. на 155,7 млн. лв. за 2016 г.). Анализът на данните за последните седем години показва, че за периода 2010 - 2012 г. се формира тенденция на намаление на общия разход, който достига 108,0 млн. лв. през 2012 г., следствие от намалението на броя на изплатените работни дни и задържането на нивото на среднодневното парично обезщетение. Периодът 2013 - 2016 г. се характеризира с повишение на разходите, като само през 2016 г. спрямо предходната 2015 г. има ръст с 2,0 на сто, поради увеличаване брой на изплатените дни.

Според отчета на бюджета на ДОО за 2016 г., разходите за изплатените обезщетения за отглеждане на малко дете са 156,5 млн. лв., при 125,7 млн. лв. за 2010 г., което представлява нарастване с 24,5 на сто.

4.9. Парични обезщетения при осиновяване на дете от 2 до 5-годишна възраст

От началото 2014 г. се регламентира отпускането на парични обезщетения при осиновяване на дете от 2- до 5-годишна възраст, които се изплащат на осиновителката /осиновителя, който е осиновил дете, за срок от 365 календарни дни от датата на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст.

През 2016 г. за този риск са изплатени 458,1 хил. лв., при 372,4 хил. лв. за 2015 г. и 325,3 хил. лв. за 2014 г., или за тригодишният период нарастването на разходите е с 40,8 на сто. Изплатените обезщетения през 2016 г. възлизат на 647 броя, като през 2015 г. са 650 бр., а през 2014 – 628 броя.

V. Основни показатели за помощите, изплащани от ДОО

5.1 Парични помощи за профилактика и рехабилитация

Най-голям дял в структурата на изплатените суми за социални помощи по видове за изследвания период заемат паричните помощи за профилактика и рехабилитация. Целта на помощта е да се подпомогнат осигурените, боледуващи често или продължително, както и тези с хронични заболявания. Помощта има компенсационен характер и поема по-голямата част от разходите, които осигуреното лице трябва да направи за укрепването на здравето си.

Таблица 10: Основни показатели за паричните помощи за профилактика и рехабилитация за периода 2010 - 2016 г.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Брой преминали лица	Разход на едно лице (лв.)	Изплатени дни	Среднодневно парично обезщетение (лв.)	Изплатени дни на едно осигурено лице
2010	11 761,5	30 429	386,52	304 273	38,65	10
2011	15 163,6	39 081	388,00	390 786	38,80	10
2012	15 759,8	40 461	389,51	404 606	38,95	10
2013	14 676,2	36 646	400,49	368 109	39,87	10
2014	14 882,9	44 338	335,96	442 499	33,63	10
2015	14 248,1	39 472	360,97	394 718	36,10	10
2016	15 334,1	36 746	417,30	367 460	41,73	10

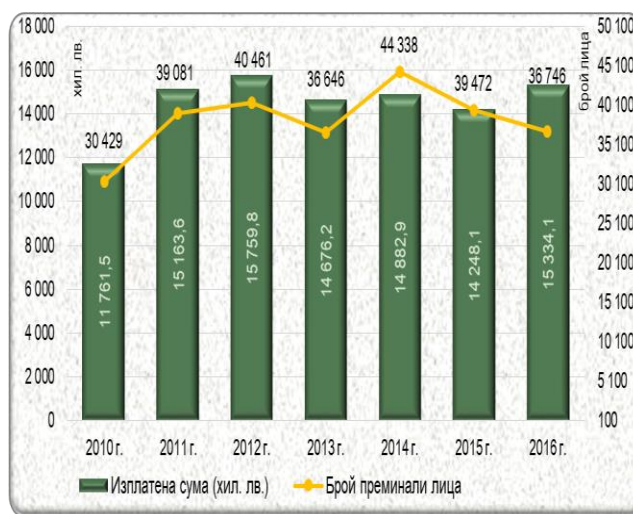
Изплатената сума за парични помощи за профилактика и рехабилитация за периода 2010-2016 г. се повишава с 30,4 на сто (от 11 761,5 хил. лв. през 2010 г. на 15 334,1 хил. лв.

през 2016 г.), като през последната година е отчетено нарастване със 7,6 на сто спрямо предходната 2015 г.

Фигура №28: Динамика на разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация и на средния разход на лице за периода 2010 - 2016 г.

Фигура №29: Динамика на разходите за парични помощи за профилактика и рехабилитация и броя на преминалите лица за периода 2010 - 2016 г.

Средният разход на едно лице преминало през програмата за профилактика и рехабилитация през 2016 г. нараства с 8,0 на сто спрямо 2010 г. (от 386,52 лв. за 2010 г. на 417,30 лв. за 2016 г.) и с 15,6 на сто спрямо предходната година. Показателят е в пряка зависимост основно от цените за медицинските услуги, за нощувката и за храната, тъй като за целия изследван период остават постоянни както продължителността на престоя на едно лице, регламентиран на 10 дни, така и обема на предоставените услуги (4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно).

Броят на преминалите лица през програмата за профилактика и рехабилитация за изследвания период, представен на Фигура № 29, е с колебливи стойности. През първите три години тенденцията при броя на лицата е възходяща, след което през 2013 г. има намаление спрямо предходната година. През 2014 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 44 339 лица, като това е най-високата стойност от периода 2010 – 2016 г. Последните две години се отчита спад, като през 2016 г. спрямо предходната година намалението е с 6,9 на сто.

5.2 Парични помощи при смърт на осигурено лице

Изплатената сума за парични помощи при смърт на осигурено лице за изследвания период се увеличава с 23,7 на сто, като от 1 654,0 хил. лв. през 2010 г. достига 2 046,7 хил. лв. през 2016 г. През 2016 г. е регистрирано намаление от 1,5 на сто спрямо предходната година. Годишният разход зависи основно от размера на еднократната помощ при смърт, определен административно за съответната календарна година и броя на починалите осигурени лица, чиито наследници са се възползвали от правото си на този вид помощ.

Броят на лицата получили еднократна помощ при смърт за периода 2010 - 2016 г. се повишава с 6,8 на сто (от 9 724 лица през 2010 г. на 10 388 през 2016 г.), а през последната година е с 1,8 на сто по-нисък спрямо 2015 г.

Средният размер на паричната помощ на едно лице формира трайна тенденция на нарастване, като за седемгодишният период е отчетен ръст от 15,8 на сто (от 170,09 лв. през 2010 г. достига 197,02 през 2016 г.), а за последната година нарастването е с 0,4 на сто.

Година	Изплатена сума (хил. лв.)	Брой лица, получили еднократна помощ при смърт	Средна помощ на едно лице (лв.)
2010	1 654,0	9 724	170,09
2011	1 639,0	9 450	173,44
2012	1 964,1	10 201	192,54
2013	1 949,6	10 052	193,95
2014	2 056,0	10 444	196,86
2015	2 077,0	10 583	196,25
2016	2 046,7	10 388	197,02

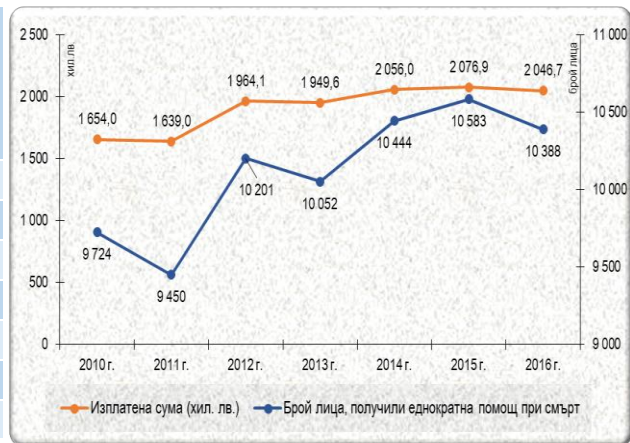

Таблица №11: Основни показатели за паричните помощи при смърт на осигурено лице за периода 2010 - 2016 г.

Фигура №30: Динамика на изплатената сума и броя на лицата получили еднократна помощ при смърт на осигурено лице за периода 2010-2016 г.

5.3 Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване

Изключително малък е броят на лицата, на които през периода 2010 - 2016 г. е отпусната парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане

Фигура №31: Динамика на изплатената сума за помощи за инвалидност поради общо заболяване за периода 2010 - 2016 г.

на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж. През 2014 и 2016 г. този вид парична помощ не е изплатена на нито едно осигурено лице. Липсата на информираност вероятно е основната причина хората да не кандидатстват за помощта, тъй като е необходимо изричното волеизявление на лицето, за да бъде преценено правото на този вид помощ. По тази причина разходите за изплащането ѝ за целия период са изключително ниски между 0,4 хил. лв. и 2,8 хил. лв.

VI. Обобщение и заключение

Анализът на информацията за динамиката на основните показатели, характеризиращи краткосрочните парични обезщетения и помощи, за периода 2010 - 2016 година налага следните обобщения и заключения:

- ❖ Краткосрочните обезщетения са втората по значимост група разходи в консолидирания бюджет на ДОО, като техният дял е 13,6 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 година. Най-значим дял в разходите за обезщетения заемат рисковете общо заболяване, бременност и раждане, и отглеждане на малко дете и осиновяване.
- ❖ Осигуреният риск общо заболяване заема най-съществен дял в разходите за краткосрочни обезщетения, като относителният им дял се увеличава от 33,5 на сто през 2010 г. на 38,7 на сто през 2016 година.
- ❖ Общият брой на лицата, получили обезщетение за временна неработоспособност за

общо заболяване за изследвания период се увеличава с 20,5 на сто общо за страната (от 1 599 727 през 2010 г. на 1 927 086 през 2016 г.). Броят на жените, ползвали болничен лист за временна неработоспособност за общо заболяване нараства с 18,3 на сто, а този на мъжете с 23,7 на сто.

- ❖ Разпределението по териториален признак на лицата получили обезщетение за временна неработоспособност показва нарастване във всички области на страната. Районите с най-високо увеличение са гр. Силистра (39,7%), гр. Смолян (38,9%), гр. Търговище (31,9%) и гр. Перник (30,0%), а тези със значително под средното за страната равнище от 12,0% са гр. Добрич (5,3%) и гр. Плевен (6,5%).
- ❖ Запазва се тенденцията делът на жените във временна неработоспособност за общо заболяване да е по-голям от този на мъжете, като съотношението мъже/жени за 2016 г. е 40,8 / 59,2 (при 39,8 / 60,2 за 2010 г.).
- ❖ Коефициентът на честота, който изразява броя на лицата с временна неработоспособност поради общо заболяване на 100 осигурени лица, общо за страната отбелязва увеличение на стойностите от 5,5 в началото на 6,2 в края на периода, като нарастването е пропорционално и при двата пола.
- ❖ През целият изследван период направените разходи за краткосрочни обезщетения за общо заболяване нарастват с по-високи темпове от броя на изплатените обезщетения. Това до голяма степен се дължи на повишаването на размера минималната работна заплата и на осигурителния доход. Минималното увеличение на броя на дните за едно обезщетение показва, че средната продължителност на ползваните болнични листа остава на относително постоянно ниво.
- ❖ Делът на осигурения риск бременност и раждане в разходите за краткосрочни обезщетения, изплащани от бюджета на ДОО, за изследвания период намалява от 41,8 на сто за 2010 г. на 36,5 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 г.
- ❖ Разходите за начислените обезщетения за бременност и раждане през 2016 г. нарастват с 9,5 на сто спрямо 2010 г. (от 318,2 млн. лв. за 2010 г. на 348,5 млн. лв. за 2016 г.). За периода 2010 - 2012 г. се наблюдава ясна тенденция на намаление на общия разход, който достига 258,5 млн. лв. през 2012 г. Основните причини са в отчетените по-ниски нива на раждаемост в страната, намалението на броя на изплатените работни дни и слабото повишение на среднодневното парично обезщетение. Следващият период 2013-2016 г. се характеризира с повишение на разходите, като само спрямо предходната 2015 г. увеличението е със 7,3 на сто. Въпреки по-малкия брой на родените деца през 2016 г. спрямо предходната година, броят на изплатените работни дни превишава този за 2015 г. с 6,0 на сто поради нарастването на броя на начислените обезщетения, както и по-високия среднодневен размер на обезщетението.
- ❖ Паричните обезщетения за отглеждане на малко дете и осиновяване заемат трето място в структурата на разходите за краткосрочните обезщетения, като техният относителен дял представлява 16,1 на сто от общите разходи и трансфери през 2016 година.
- ❖ Разходите за начислените обезщетения за отглеждане на дете в края на периода нарастват с 24,3 на сто спрямо началото, като от 125,24 млн. лв. за 2010 г. се повишават на 155,7 млн. лв. за 2016 г. Анализът на данните за седемгодишният период показва, че за времето от 2010 г. до 2012 г. се формира тенденция на намаление на общия разход, следствие от намалението на броя на изплатените работни дни и задържането на нивото на среднодневното парично обезщетение. За периода 2013 - 2016 г. е характерно повишение на разходите, а увеличението само за последната година спрямо 2015 г. е с 2,0 на сто, поради увеличаване брой на изплатените дни.
- ❖ За парични помощи се изразходват по-малко от 20 млн. лв. годишно т. е. те не представляват голям разход за бюджета на ДОО. Основен дял от тях заемат помощите за профилактика и рехабилитация (около 15,3 млн. лв.), малко над 2 млн. лв. са разходите за еднократните помощи при смърт.

Анализът на краткосрочните парични обезщетения и помощи показва, че за преодоляване на задълбочаващата се тенденция на увеличаване на разходите е необходимо въвеждането и прилагането на мерки и механизми, насочени към засилване на връзката „принос в системата – получавано обезщетение“, както и предприемане на комплексни действия за повишаване на доверието в системата за обществено осигуряване.

За изследвания период са извършени редица промени в законодателството с оглед усъвършенстване на организацията и управлението на краткосрочните рискове на социалното осигуряване и разширяване на правата на осигурените лица. По-съществените изменения, които оказват влияние върху анализирания показател са свързани с:

✚ *Поемане на обезщетенията за временна неработоспособност през първите дни от работодателя.* От началото на 2010 година работодателят е задължен да изплаща полагащото се обезщетение за временна неработоспособност за първите три дни за своя сметка. Целта на тази мярка е засилване на контрола (от страна на работодателя, като заинтересована страна) върху болничните дни, а от друга – намаляване на разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване. През първите две години тази мярка постигна сравнително добър ефект, като се намали броят на дните във временна неработоспособност, но след това броят на обезщетенията за общо заболяване и разходите за тях отново формираха възходяща тенденция.

✚ *Промени в условията за придобиване право на обезщетения за бременност, раждане и отглеждане на малко дете и удължаване на периода, от който се изчислява паричното обезщетение.* Мерките се изразяват в увеличаване на периода в осигуряване, от чиито осигурителен доход се изчислява обезщетението. Промяната на нормативната уредба в тази област цели ограничаване на случаите на умишлено източване на средства от фонд „Общо заболяване и майчинство“, а от друга страна по-тясно обвързване на осигурителния принос на лицата с размера на получаваните парични обезщетения за временна неработоспособност.

✚ *Засилване на контрола и опростяване на административните процедури.* През 2014 г. се въведе нормативно задължение за НОИ да създаде и поддържа Електронен регистър на болничните листове и решенията по обжалването им. От 1 януари 2015 г. са в сила разпоредбите относно предоставянето на данните от издадените болнични листове и решения по обжалването им в НОИ по електронен път. С цялостното електронизиране на процеса по подаването на документите за изплащане на парични обезщетения се създава Интегрирана система за електронен обмен на документи и данни за изплащане на паричните обезщетения от ДОО. В резултат на електронния обмен на данни и документи към и от НОИ за изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност на практика става възможно снижаване на технологичното време за приемане и обработване на данните, което позволява скъсяването на сроковете за изплащането на дължимите парични обезщетения на осигурените лица, както и намаляването на административната тежест за гражданите и бизнеса.

Общият извод от направения анализ на краткосрочните парични обезщетения и помощи за периода 2010 - 2016 г. е, че преобладаващата част от законодателните промени са допринесли за развитието и усъвършенстването на осигурителния модел в страната. Създадени са благоприятни условия и възможности за поддържане на електронни регистри на осигурените лица, осигурителите и бенефициентите на социалното осигуряване, усъвършенстват се електронните услуги и електронно подаване на данни, както и достъпа до тях от страна на осигурени и осигурители чрез интернет среда.

